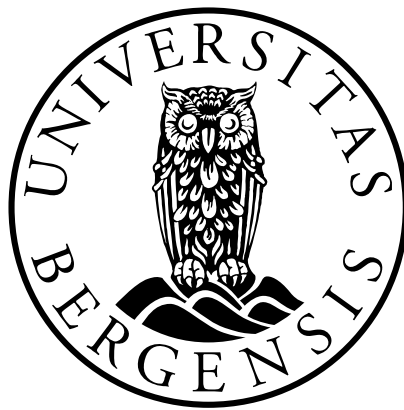

Omstøtelse av panterett når pantet tilføres verdi

Kandidatnummer: 146

Antall ord: 13 108

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10. mai 2022

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 Innledning	3
1.1 Oppgavens problemstilling.....	3
1.2 Om forholdet til spørsmålet om omstøtelse av «pant i fremtidige formuesgoder»	5
1.3 Rettskildebildet.....	6
1.4 Oppgavens oppbygning	7
2 Innledende presiseringer	8
2.1 Omstøtelse	8
2.2 Panterett	9
2.3 Omstøtelse av panterett	10
2.3.1 Generelt	10
2.3.2 Deknl. § 5-7 gjelder omstøtelse av pantsettelse for eldre gjeld	10
2.3.3 Deknl. § 5-9 gjelder omstøtelse av utilbørlig pantsettelse	10
2.3.4 Forholdet mellom dekl. §§ 5-7 og 5-9.....	10
2.4 Omstøtelse ved verditilførsel til pantet etter dekl. § 5-9	11
3 Generelt om dekl. § 5-7.....	14
3.1 Lovens vilkår	14
3.1.1 Ordlyd.....	14
3.1.2 Omstøtelsen må gjelde en «pantsettelse eller annen sikkerhetsstillelse».....	14
3.1.3 Det må være «skyldneren» som har foretatt pantsettelsen:	15
3.1.4 Pantsettelsen må være «foretatt» senere enn tre måneder før fristdagen	15
3.1.5 Bokstav a): pant for eldre gjeld	16
3.1.6 Bokstav b): forsinket rettsvernsakt.....	17
4 Omstøtelse ved verditilførsel til pantet etter dekl. § 5-7.....	18
4.1 Når kan det skje en verditilførsel til pantet imens omstøtelsesfristen løper	18
4.1.1 Verditilførsel til pant i fast eiendom	18
4.1.2 Verditilførsel til pant i realregistrerbart løsøre.....	19
4.1.3 Verditilførsel til pant i tingsinnbegrep	19
4.1.4 Verditilførsel til pant i alminnelig løsøre	19
4.1.5 Verditilførsel til pantsatte aksjer	20
4.1.6 Sammenfatning og veien videre	20

4.2	Når er panteretten fullbyrdet i relasjon til dekl. § 5-7 bokstav a).....	21
4.2.1	Lovens ordlyd, forarbeider og rettspraksis.....	21
4.2.2	Norsk juridisk teori.....	22
4.2.3	Etterarbeider til dekningsloven	24
4.2.4	Den svenske rettsstilstanden	27
4.2.5	Den danske rettsstilstanden.....	28
4.2.6	Formålsbetraktninger og systemhensyn	29
4.3	Oppsummering og konklusjon.....	31
5	Unntak for pant i tingsinnbegrep	33
5.1	Grunnlaget for problemstillingen	33
5.2	Rettskildene	33
5.2.1	Lov, forarbeider, rettspraksis og norsk juridisk teori	33
5.2.2	Den svenske rettsstilstanden	36
5.2.3	Den danske rettsstilstanden.....	37
5.3	Særpreg ved pant i tingsinnbegrep	38
5.3.1	Generelt	38
5.3.2	Panteretten forutsettes å være i løpende endring.....	38
5.3.3	Pant i tingsinnbegrep som en sikkerhetskrets	39
5.3.4	Deknl. 5-5 fjerde ledd.....	40
5.4	Oppsummering og konklusjon.....	41
	Litteraturliste.....	43

1 Innledning

1.1 Oppgavens problemstilling

Denne masteroppgaven behandler spørsmålet om en verditilførsel til en panterett som skjer i perioden omstøtelsesfristen løper, kan kreves omstøtt ved konkursåpning. En verditilførsel til pantet innebærer at pantet tilføres verdier som det ikke omfattet på pantsattestidspunktet. Det kan for eksempel skje ved at skyldner reiser nye byggverk på en allerede pantsatt fast eiendom, foretar påkostninger av et pantsatt løsøreobjekt, bygger videre på et pantsatt skip, eller foretar en oppbygning av bedriftens pantsatte varelager eller driftstilbehør.

Det er kapittel 5 i lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett (dekningsloven – deknl.) som regulerer omstøtelse ved konkurs,¹ og loven inneholder to bestemmelser som hjemler omstøtelse av en panterett; deknl. § 5-7 og § 5-9.

Deknl. § 5-7 hjemler omstøtelse på objektivt grunnlag, og retter seg mot tilfeller av pant for eldre gjeld. Regelen slår fast at hvis en panterett har fått rettsvern i løpet av omstøtelsesfristen, kan den omstøtes dersom den stilles som sikkerhet for allerede pådratt gjeld. Regelen omfatter situasjonen der skyldner i tiden mens omstøtelsesfristen løper avtaler med en av sine kreditorer at denne skal få sikkerhet for et opprinnelig usikret krav i et av skyldners formuesgoder. Begrunnelsen for omstøtelse i disse tilfellene, er at pantsattelsen vil virke som en forfordeling av kreditorene. Ettersom pantsattelsen sikrer gjeld som opprinnelig ble stiftet uten noen forutsetning om sikkerhet i skyldnerens formuesgoder, tilfører den skyldner ingen ny kapital, og har derfor heller ingen kredittskapende effekt.²

Dersom det pantsatte formuesgodets verdi tilsvarer (eller overstiger) størrelsen på det underliggende pantekravet, vil panthaver ved realisasjon av pantet få full dekning for sitt krav. Ettersom panthaver ikke kan kreve dekning utover det underliggende pantekravet, kommer spørsmålet om en eventuell senere verditilførsel til pantet dermed ikke på spissen.

---

¹ jf. deknl. § 5-1.

² Ot.prp. nr. 50 (1980-1981) s. 169.

Spørsmålet om omstøtelse der det skjer en verditilførsel til pantet, oppstår i tilfeller der skyldner gir en kreditor panterett i et formuesgode, som på pantssettelsestidspunktet ikke er tilstrekkelig verdt til å gi panthaver full dekning for sitt krav ved realisasjon av pantet.

Panteloven bestemmer i visse tilfeller at en panterett vil omfatte verdier som tilføres etter at panteretten er stiftet og fått rettsvern. For eksempel omfatter en panterett som stiftes i fast eiendom også fremtidig bebyggelse, og en panterett i en næringsdrivendes varelager eller driftstilbehør som tingsinnbegrep omfatter også varer eller driftstilbehør som pantsetter senere anskaffer.³

Når panteobjektet på pantssettelsestidspunktet ikke er tilstrekkelig verdt til å gi panthaver full dekning for sitt krav ved realisasjon av pantet, vil en senere økning i pantets verdi medføre at panthaver etter verdiøkningen får større grad av dekning for sitt underliggende krav.

Det er ulike grunner til at et formuesgode kan gi økt grad av dekning for panthaver etter at det er pantsatt. For det første kan panthaver selv finansiere en verditilførsel til et pant han har sikkerhet i. Dersom den del av pantet som knytter seg til verditilførselen gir sikkerhet for panthavers kredittytelse, er det da ikke tale om pant som sikrer eldre gjeld. Dette er derimot kredittskapende ved at skyldner får tilgang på ny kreditt. Skyldners formuesstilling reduseres heller ikke av disposisjonen, slik at det skjer ingen begunstigelse av panthaveren som går på bekostning av kreditorfellesskapet.

Det kan også skje en verdiøkning i panteobjektet som skyldes ytre forhold som endringer i markedsforhold, konjunktursvingninger og lignende. Heller ikke i disse tilfellene reduseres skyldners formuesstilling, slik at det skjer ingen begunstigelse av panthaver på de øvrige kreditorenes bekostning

Et panteobjekt kan også øke i verdi ved at skyldner selv finansierer en verditilførsel. Dersom skyldner i tiden tett opp mot konkurs benytter seg av sine egne frie midler til å finansiere en verditilførsel til panteobjektet, så reduseres skyldners formuesstilling ettersom skyldner benytter seg av midler som ellers ville kommet kreditorfellesskapet til gode. Ettersom denne medfører at panthaver får adgang til større grad av dekning for sitt krav etter pantssettelsestidspunktet, innebærer verditilførselen også at det stilles sikkerhet for allerede

---

³ jf. henholdsvis pantel. §§ 2-2 (1) b) og 3-4 (5), 3-8 (5) andre setning, 3-9 (5) og 3-10 (3) vedrørende driftstilbehør, og pantel. § 3-11 (3) første punktum vedrørende varelager. Se nærmere om dette under punkt 4.1.

pådratt gjeld for den del av pantet som knytter seg til verditilførselen. I realiteten skjer det da en ny pantsettelse for den nye delen av pantet som kommer til ved verditilførselen. Når slik verditilførsel skjer imens omstøtelsesfristen løper, skjer det i realiteten en kreditorbegunstigelse like før fristdagen. Det er nettopp slike situasjoner dekn. § 5-7 er ment å ramme.⁴

Omstøtelse etter dekn. § 5-7 forutsetter panteretten har fått rettsvern en gang i løpet av omstøtelsesfristen. I tilfellene der loven bestemmer at panteretten omfatter verdier som tilføres etter at rettsvernsakten er foretatt, skal det ikke foretas noen ny rettsvernsakt for den del av panteretten som knytter seg til verditilførselen. Dette innebærer at panteretten som sådan ikke kan omstøtes etter dekn. § 5-7 fordi rettsvernet er etablert før omstøtelsesfristen begynner å løpe. Det oppstår dermed en mulighet til å omgå regelen i dekn. § 5-7, ved at skyldner finansierer en verditilførsel til pantet imens omstøtelsesfristen løper og dermed foretar en kreditorbegunstigelse i tiden rett før konkursen. Selv om panteretten i seg selv går fri fra omstøtelse, er det derfor et aktuelt spørsmål om den del av panteretten som knytter seg til verditilførselen kan omstøtes.

Spørsmålet som behandles i denne fremstillingen, er derfor om det for å unngå omstøtelse også må kreves at verdien er tilført pantet før omstøtelsesfristen begynner å løpe. Dette gir ikke ordlyden i dekn. § 5-7 direkte svar på. Spørsmålet er heller ikke avklart i forarbeidene eller i rettspraksis, og teorien er delt.

Omstøtelse av en panterett kan i tillegg skje på subjektivt grunnlag, med hjemmel i dekn. § 5-9. Det vil derfor også vurderes hvorvidt det kan skje omstøtelse for den del av panteretten som knytter seg til en verditilførsel kan omstøtes etter denne. Dekn. § 5-9 legger imidlertid opp til en litt annen vurdering enn det dekn. § 5-7 gjør, ved at spørsmålet etter dekn. § 5-9 er om en verditilførsel i pantet kan anses som en utilbørlig kreditorbegunstigelse.

1.2 Om forholdet til spørsmålet om omstøtelse av «pant i fremtidige formuesgoder»

---

⁴ Ot.prp. nr. 50 (1980-1981) s. 169.

I juridisk teori behandles spørsmålet om omstøtelse ved en verditilførsel i pantet under problemstillingen om omstøtelse av «pant i fremtidige formuesgoder»⁵, «res futura»⁶ eller «sikkerhet i fremtidige objekter».⁷ Dette er en problemstilling som kan omfatte tre typetilfeller. For det første omfattes tilfeller der det stilles pant for skyldnerens gjeld i formuesgoder som eies av noen andre enn skyldner på pantsettelsestidspunktet. For det andre omfattes tilfeller der det stiftes pant i et formuesgode som først oppstår i fremtiden. For det tredje omfattes tilfeller der det skjer en verditilførsel til et eksisterende pant. I denne oppgaven, er det kun de sistnevnte tilfellene som vurderes, nemlig der det skjer en verditilførsel til en eksisterende panterett.

1.3 Rettskildebildet

Hovedspørsmålet er hvorvidt det kan skje omstøtelse etter dekl. § 5-7 der det skjer en verditilførsel til pantet imens omstøtelsesfristen løper. Denne bestemmelsens ordlyd og den naturlige språklige forståelsen av denne vil være tolkningens utgangspunkt. Videre vil forarbeider, rettspraksis, juridisk teori og formåls- og systembetragtninger også være relevante kilder som behandles i det følgende.

Deknl. § 5-7 avløser lov 6. juni 1863 om Concurs og Concursboers Behandling (Opphevd) (konkursloven - kkl.) § 45, som innholdsmessig svarer til gjeldende rett.⁸ Rettskilder tilknyttet den foregående bestemmelsen, vil derfor også være av betydning ved tolking av dagens dekl. § 5-7.

De materielle konkursreglene, herunder reglene om omstøtelse, er et resultat av et nordisk lovsamarbeid mellom Norge, Danmark og Sverige,⁹ og Høyesterett har ved flere anledninger fremhevet at nordiske kilder har relevans ved tolking av de norske reglene som følge av dette.¹⁰ For løsningen av oppgavens problemstilling vil derfor også svenske og danske kilder ha relevans, særlig der norske rettskilder ikke strekker til.

---

⁵ Se for eksempel Brækhus (1970) s. 121 og Aasebø mfl. (2015) s. 241.

⁶ Se for eksempel Brækhus (1970) s. 121.

⁷ Se for eksempel Huser (1992) s. 446-447.

⁸ Ot.prp. nr. 50 (1980-1981) s. 169.

⁹ NOU 1972: 20 s. 21.

¹⁰ Se for eksempel Rt. 2012 s. 468 A.

1.4 Oppgavens oppbygning

Drøftelsen i det følgende begynner med noen innledende presiseringer i kapittel 2. Det vil her gjøres rede for noen sentrale begreper, og for dekningslovens regulering av omstøtelse av panteretter. I tillegg vil oppgavens problemstilling vurderes i lys av deknl. § 5-9. Deretter, i kapittel 3, presenteres deknl. § 5-7 og det generelle innholdet i denne. I kapittel 4 vurderes oppgavens hovedspørsmål, om panteretten for så vidt gjelder verditilførselen kan omstøtes etter deknl. § 5-7. Avslutningsvis, i kapittel 5, vurderes det hvorvidt en panterett som gjelder et tingsinnbegrep står i en særstilling i relasjon til oppgavens hovedproblemstilling.

2 Innledende presiseringer

2.1 Omstøtelse

Det finnes en rekke regler om omstøtelse i det norske lovverket,¹¹ deriblant reglene om omstøtelse innenfor kreditorbeslagsretten, som her er tema. De sentrale omstøtelsesreglene innenfor kreditorbeslagsretten er samlet i dekningsloven kapittel 5, og kommer til anvendelse «ved forhandling om tvangsakkord, ved konkurs og ved offentlig skifte av insolvent dødsbo», jf. dekl. § 5-1.

Omstøtelsesreglene har som formål å beskytte skyldnerens alminnelige kreditorer mot skadegjørende disposisjoner fra debtors side, og skal ramme transaksjoner som etter sitt innhold er eller antas å være illojale overfor kreditorene.¹² Dette omfatter disposisjoner som forringer skyldnerens formuesstilling og disposisjoner som forfordeler fordringshaverne.¹³ Omstøtelsesreglene gir adgang til å tilsidesette slike disposisjoner når de foretas i en periode nært opp mot boåpningen, og ivaretar dermed det grunnleggende prinsippet om likebehandling av kreditorene ved konkurs.¹⁴

Omstøtelsesreglene kan deles inn i to grupper: de objektive og de subjektive omstøtelsesreglene. Reglene inntatt i dekl. §§ 5-2 til 5-8 er objektive omstøtelsesregler. Disse kommer til anvendelse på alle transaksjoner som omfattes av den aktuelle bestemmelsens anvendelsesområde, uten hensyn til om det er noe å bebreide skyldneren eller dennes medkontrahent i det enkelte tilfellet. Deknl. § 5-9 hjemler derimot omstøtelse på subjektivt grunnlag og retter seg mot tilfeller der skyldnerens medkontrahent var eller burde vært klar over disposisjonens illojale karakter da disposisjonen ble foretatt.¹⁵

Omstøtelsens rettsvirkninger følger av dekl. §§ 5-11 og 5-12. Ved omstøtelse på objektivt grunnlag kan boet kreve omstøtt den annen parts berikelse, mens ved omstøtelse på subjektivt grunnlag kan boet kreve erstatning for sitt tap, jf. henholdsvis dekl. §§ 5-11 og 5-12.

---

¹¹ Se dekl. kapittel 5, lov 19. juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven – fal.) § 16-2 og lov 4. juli 1991 nr. 57 om ekteskap (ekteskapsloven – el.) §§ 51-53.

¹² NOU 1972: 20 s. 281.

¹³ Andenæs (2009) s. 286.

¹⁴ Andenæs (2009) s. 10.

¹⁵ Ot.prp. nr. 50 (1980-1981) s. 157.

Omstøtelsesreglene er ett av flere regelsett boet kan påberope som grunnlag for å nekte å godta en disposisjon som er foretatt av konkursskyldneren. For at en disposisjon skal kunne gjøres gjeldende mot boet, må den (i) være bindende og gyldig inngått mellom partene, den må (ii) gi uttrykk for de reelle forhold og ikke være proforma, og den må (iii) ha fått rettsvern. Ofte kommer derfor omstøtelseskravet subsidiært, ettersom boet allerede kan angripe disposisjonen på disse tre grunnlagene.¹⁶ Omstøtelse kan imidlertid være aktuelt å påberope selv om et av de øvrige tre grunnlagene kan tenkes å foreligge. For eksempel kan det etter forholdene være enklere å bevise at vilkårene for omstøtelse er oppfylt, enn at disposisjonen er proforma eller rammes av en ugyldighetsgrunn.

2.2 Panterett

En panterett defineres i lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant (panteloven – pantel.) § 1-1 (1) som en «særrett til å søke dekning for et krav (pantekravet) i ett eller flere bestemte formuesgoder (pantet)». Dette innebærer at dersom det kravet panthaver har mot skyldneren ikke innfris, kan panthaver kreve det pantsatte formuesgodet tvangssolgt, og få dekket kravet ved kjøpesummen så langt denne rekker til å gi dekning av pantekravet. At det er en «særrett» viser til at denne retten til dekning går foran den dekningsrett som usikrede kreditorer har.¹⁷

Det følger av pantel. § 1-2 (2) at panterett kan bare avtales når «dette er hjemlet i denne lov eller i annen lovbestemmelse». Dette omtales som det panterettslige legalitetsprinsippet, og innebærer at en avtalt panterett kun er gyldig hvis den har hjemmel i en lovbestemmelse som åpner for at skyldneren kan pantsatte det aktuelle formuesgodet til fordel for panthaver.¹⁸

Hovedbegrunnelsen for retten til å stifte avtalepant i formuesgoder, er at det virker kredittskapende. Ved å kunne tilby pantesikkerhet vil debitor kunne få tilgang på midler han ellers ikke ville fått. Den lavere risiko kredittgiver får ved et pantesikret lån, vil normalt også kunne gi debitor kreditt med lavere rente, samt at det kan også gi mulighet for en lengre nedbetalingstid eller en mer varig kreditt. Muligheten til å stifte avtalepant danner derfor grunnlag for verdiskapning og økonomisk aktivitet.¹⁹

---

¹⁶ Huser (1992) s. 30.

¹⁷ Skoghøy (2019) note 2, (lest 8. mai 2022).

¹⁸ Skoghøy (2019) note 16, (lest 8. mai 2022).

¹⁹ Skoghøy (2016) s. 52.

2.3 Omstøtelse av panterett

2.3.1 Generelt

Denne fremstillingen behandler omstøtelse av panteretter. I praksis vil en omstøtelse da skje ved at panthaver mister enhver rett til å gjøre denne sikkerhetsretten gjeldende.²⁰

2.3.2 Deknl. § 5-7 gjelder omstøtelse av pantsettelse for eldre gjeld

Deknl. § 5-7 omhandler pant for eldre gjeld, og formålet med omstøtelse av pant for eldre gjeld er at panteretten i disse tilfellene ikke er kredittskapende. Når skyldneren ikke har tilstrekkelige midler til å dekke sine forpliktelser, vil sikkerhetsstillelsen også virke som en forfordeling av kreditoren på det usikrede kreditorfellesskapets bekostning.²¹

Selv om en pantsettelse til sikkerhet for eldre gjeld vil skje til fortrengsel for de øvrige kreditorene, inneholder ikke panteloven noe forbud mot dette. Et generelt forbud mot dette ville kunne være til hinder for en gunstig refinansiering, hvilket kan være en ulempe for næringslivet ved at det vil utgjøre et omsetningshinder. Når dekl. § 5-7 gir adgang til å omstøte panterettslig gyldige panteretter, bygger dette derfor på en avveining mellom hensynet til omsetningslivet på den ene siden, og hensynet til det usikrede kreditorfellesskapet på den andre siden.²²

2.3.3 Deknl. § 5-9 gjelder omstøtelse av utilbørlig pantsettelse

Deknl. § 5-9 omfatter omstøtelse av «[d]isposisjoner» som på en «utilbørlig» måte «begunstiger en fordringshaver på de øvriges bekostning». Som redegjort for i punkt 2.2, innebærer en panterett i seg selv en rett til sikkerhet som går foran de øvrige kreditorens rett til dekning for sine krav. En panterett vil derfor omfattes av alternativet «begunstiger en fordringshaver på de øvriges bekostning». Dette innebærer at pantsettelser også kan omstøtes etter dekl. § 5-9, men her kreves det at pantsettelsen var «utilbørlig».

2.3.4 Forholdet mellom dekl. §§ 5-7 og 5-9

---

²⁰ Huser (1992) s. 621.

²¹ Ot.prp. nr. 50 (1980-1981) s. 169 og NOU 1972: 20 s. 294.

²² Skoghøy (2018) s. 23.

Deknl. § 5-9 supplerer deknl. § 5-7,²³ og fungerer som en generalklausul som skal ramme disposisjoner som er utilbørlige overfor kreditorfellesskapet etter en konkret vurdering av det enkelte tilfelle.²⁴

Deknl. § 5-9 omfatter alle disposisjoner som er fullbyrdet «tidligere enn ti år» før fristdagen.²⁵ Deknl. § 5-7 er til sammenligning begrenset til pantsettelse foretatt «senere enn tre måneder før fristdagen», jf. § 5-7 første ledd, alternativt «senere enn to år før fristdagen» dersom pantsettelsen skjer til fordel for skyldnerens nærmeste jf. deknl. § 5-7 andre og tredje ledd. Med en lenger omstøtelsesfrist vil deknl. § 5-9 derfor kunne omfatte disposisjoner som etter sitt innhold er omstøtelsesverdige etter deknl. § 5-7, men som ikke kan omstøtes kun fordi de har skjedd utenfor den kortere fristen i sistnevnte bestemmelse.

Deknl. § 5-9 omfatter også flere disposisjoner enn § 5-7. En «disposisjon» som «begunstiger en fordringshaver på de øvriges bekostning» er en vid formulering. Den vil som klar hovedregel omfatte tilfeller der skyldner stiller sikkerhet for eldre usikret gjeld like før konkurstidspunktet som etter deknl. § 5-7,²⁶ men vil også kunne omfatte pantsettelser som ikke omfattes av deknl. § 5-7.

Ettersom deknl. § 5-9 favner vidt med hensyn til hvilke disposisjoner som omfattes og hvor langt tilbake i tid den rekker, oppstilles det øvrige vilkår for å unngå at omstøtelsesadgangen blir videre enn hva som er hensiktsmessig sett i lys av hensynet til omsetningslivet.

2.4 Omstøtelse ved verditilførsel til pantet etter deknl. § 5-9

Ettersom både deknl. § 5-7 og deknl. § 5-9 omfatter pantsettelser, er det som nevnt naturlig å vurdere omstøtelsesspørsmålet etter begge bestemmelsene. Ettersom deknl. § 5-9 omfatter flere disposisjoner enn deknl. § 5-7, behandles denne først. I dette underpunktet er spørsmålet om panteretten tilknyttet en verditilførsel kan omstøtes på subjektivt grunnlag, etter deknl. § 5-9.

---

²³ Ot.prp. nr. 50 (1980-1981) s. 170.

²⁴ Andenæs (2009) s. 352.

²⁵ Ved konkurs er fristdagen som hovedregel «dagen da den begjæring om åpning av konkurs som ble tatt til følge, kom inn til tingretten», jf. deknl. § 1-2 første ledd. Disposisjonen må altså fullbyrdes forut for dette tidspunkt.

²⁶ NOU 1972: 20 s. 297.

Deknl. § 5-9 krever at pantsettelsen er en «[d]isposisjon[...]» som på en «utilbørlig» måte «begunstiger en fordringshaver på de øvriges bekostning», jf. dekl. § 5-9.

Ordlyden «[d]isposisjon[...]» viser til en beslutning om å gjøre noe, og i forarbeidene er dette beskrevet som en rettslig forpliktende opptreden.²⁷ En panterett innebærer at panthaver kan kreve tvangssalg av det formuesgodet skyldner har pantsatt til dekning av sitt krav. En panterett medfører derfor rettslige virkninger for pantsetter, slik at det er klart at en pantsettelse er å regne som en rettslig forpliktende opptreden. En pantsettelse omfattes dermed at formuleringen «[d]isposisjon[...]». En panterett gir per definisjon panthaver en «særrett» til dekning fremfor de øvrige kreditorene. En pantsettelse er derfor en «[d]isposisjon[...]» som «begunstiger en fordringshaver på de øvriges bekostning».

Pantsettelsen må også innebære en «utilbørlig» kreditorbegunstigelse. Ordlyden «utilbørlig» viser hen til en konkret helhetsvurdering av om disposisjonen i det enkelte tilfelle er klart kritikkverdig.²⁸ Hva som er utilbørlig, kan derfor ikke sies generelt, det avhenger av det konkrete tilfellet. I en slik bred og konkret helhetsvurdering, vil det være retningsgivende å se hen til hvilke typetilfeller som generelt sett forutsettes å være omfattet av bestemmelsen.

I en kommentarutgave til dekningsloven gis det uttrykk for at et typetilfelle av en utilbørlig kreditorbegunstigelse er der det skjer en planmessig oppbygging av et pant for å sikre panthaver en bedre dekning ved den forestående konkursen.²⁹ Det samme legges til grunn i etterarbeidet gitt i forbindelse med endringer av dekningsloven, der det forutsettes at tilfeller hvor «skyldneren og panthaveren planmessig bygger opp et pant for å sikre en bedre dekning ved konkursen» rammes av dekl. § 5-9.³⁰ Sett i lys av at en verditilførsel medfører at panthaveren blir tilgodesett på bekostning av de usikrede kreditorene ved at skyldner like før konkursen bruker midler som ellers ville kommet kreditorfellesskapet til gode, kan det sies at disposisjonen er kritikkverdig og derfor "utilbørlig".

Det er derfor klart at en verditilførsel til pantet er en «[d]isposisjon[...]» som på en «utilbørlig» måte «begunstiger en fordringshaver på de øvriges bekostning», slik at tilfellene som behandles i denne fremstillingen omfattes av dekl. § 5-9.

---

²⁷ NOU 1972: 20 s. 298.

²⁸ Ot.prp. nr. 50 (1980-1981) s. 170 og NOU 1972: 20 s. 297.

²⁹ Aasebø mfl. (2015) s. 256.

³⁰ NOU 1993:16 s. 124 og Ot.prp. nr. 26 (1998-1999) s. 156-157.

Hvorvidt det kan skje omstøtelse ved verditilførsel etter dekl. § 5-9, vil derfor avhenge av de øvrige vilkår i bestemmelsen. Deknl. § 5-9 krever også at det må bevises at «skyldnerens økonomiske stilling var svak eller ble alvorlig svekket» ved verditilførselen samt at pantaveren «kjente eller burde kjent» til «skyldnerens vanskelige økonomiske stilling og de forhold som gjorde [verditilførselen] utilbørlig». Ettersom denne fremstillingen reiser spørsmål om en konkret disposisjonstype omfattes av omstøtelsesreglene, ligger det utenfor oppgavens rammer å vurdere innholdet i tilleggsvilkårene som oppstilles i dekl. § 5-9. Det avgrenses derfor mot videre behandling av disse vilkårene.

Selv om verditilførselstilfellene som denne fremstillingen tar for seg, vil kunne omstøtes etter dekl. § 5-9, bør det likevel vurderes hvorvidt omstøtelse også kan skje på objektivt grunnlag etter dekl. § 5-7. Den objektive regelen er retts teknisk enklere anvendbar, og inneholder færre vilkår for omstøtelse enn det dekl. § 5-9 gjør. Bevisteknisk vil det kunne være krevende å vinne frem med omstøtelse etter den subjektive regelen i dekl. § 5-9, slik at en verditilførsel ikke alltid vil kunne omstøtes etter dekl. § 5-9, selv om disposisjonen i seg selv er omstøtelsesverdig. Det kan særlig tenkes at det ikke lar seg gjøre å bevise at pantaver var i ond tro om skyldnerens vanskelige økonomiske stilling og de forhold som gjorde disposisjonen utilbørlig. Det kan også tenkes at vilkåret om at skyldnerens økonomiske stilling var svak eller ble alvorlig svekket ved disposisjonen, ikke var oppfylt.

Drøftelsene i det følgende knytter seg derfor til spørsmålet om også dekl. § 5-7 er anvendelig der det skjer en verditilførsel til pantet imens omstøtelsesfristen løper.

3 Generelt om deknl. § 5-7

3.1 Lovens vilkår

3.1.1 Ordlyd

Deknl. § 5-7 første ledd lyder som følger:

Pantsettelse eller annen sikkerhetsstillelse som skyldneren har foretatt senere enn tre måneder før fristdagen, kan omstøtes dersom:

- a) pantet eller sikkerheten er stilt for gjeld som skyldneren har pådratt seg før sikkerhetsretten ble avtalt, eller
- b) rettsvernet ikke ble brakt i orden uten unødig opphold etter at gjelden ble pådratt.

3.1.2 Omstøtelsen må gjelde en «pantsettelse eller annen sikkerhetsstillelse»

Ordlyden «pantsettelse eller annen sikkerhetsstillelse» viser til at kreditor får en rett til dekning i et formuesgode som sikkerhet for sitt krav, jf. pantel. § 1-1 (1). Ordlyden «pantsettelse» og «sikkerhetsstillelse» forutsetter også at retten stiftes ved avtale, og i forarbeidene slås det fast at bestemmelsen rammer alle sikkerheter som etableres ved partenes disposisjoner.³¹ Utlegg og legalpant faller derfor utenfor bestemmelsens virkeområde.

Formuleringen «pantsettelse» sikter til panteretter generelt sett, som etter pantel. § 1-2 (2) «(...) stiftes rettsgyldig hvor dette er hjemlet i denne lov eller i annen lovbestemmelse». Etter sin ordlyd omfatter derfor deknl. § 5-7 i utgangspunktet avtalepant i alle formuesgoder det er hjemmel for å stifte pant i. Etter panteloven kan det gyldig etableres avtalt rett til dekning i fast eiendom, i løsøre, i salgspant og i verdipapirer og fondsaktiver.³² Alle disse formene for panterett omfattes derfor av deknl. § 5-7. Formuleringen «annen sikkerhetsstillelse» viser i

---

³¹ NOU 1972:20 s. 294.

³² jf. pantel. kap 2-4.

hovedsak til avtalt tilbakeholdsrett (retensjonsrett),³³ som dermed også omfattes av dekl. § 5-7.³⁴

Deknl. § 5-5 fjerde ledd slår imidlertid fast at «pantsettelse og overdragelse i sikringsøyemed av enkle fordringer» anses som «betaling», slik at denne formen for pantsettelse faller utenfor dekl. § 5-7. Det er noe omstridt hvorvidt formuleringen «pantsettelse og overdragelse i sikringsøyemed av enkle fordringer» kun omfatter tradisjonell factoring eller om også factoringpant og panterett i enkle fordringer etter pantel. §§ 4-4 til 4-10 omfattes.³⁵ Det ligger utenfor denne oppgavens rammer å drøfte grensegangen mellom dekl. §§ 5-7 og 5-5, og som utgangspunkt vil derfor ikke pant i fordringer behandles særskilt.

Det er følgelig avtalebaserte pante- og sikkerhetsretter til dekning i formuesgodene fast eiendom, løsøre og aksjer som det kan være aktuelt å omstøte etter dekl. § 5-7, og som vil behandles i denne fremstillingen.

Ettersom bestemmelsen omfatter avtalepant, må sikkerheten også bygge på en avtale som er bindende avtalt mellom partene. For den videre drøftelse, forutsettes det derfor at det er inngått en bindende og gyldig avtale om panterett mellom partene i tråd med avtalerettslige og panterettslige regler.

3.1.3 Det må være «skyldneren» som har foretatt pantsettelsen:

At «skyldneren» har foretatt pantsettelsen viser til at det er skyldneren selv som har gjort noe aktivt for at gjelden får sikkerhet i skyldnerens formuesgode(r). I dette ligger det også en forutsetning om at skyldneren var den reelle eier av panteobjektet. Sikkerhet stilt av tredjemann rammes ikke.³⁶

3.1.4 Pantsettelsen må være «foretatt» senere enn tre måneder før fristdagen

I tillegg kreves at pantsettelsen er «foretatt» senere enn tre måneder før fristdagen. Hva som ligger i «foretatt» presiseres i dekl. § 5-10, som sier at ved anvendelse av reglene i dekl.

---

³³ NOU 1972: 20 s. 294.

³⁴ Retensjonsrett har ingen betydning for oppgavens problemstilling, og det vil derfor ikke knyttes bemerkninger til denne formen for sikkerhetsstillelse.

³⁵ Andenæs (2009) s. 315.

³⁶ NOU 1972: 20 s. 295.

kapittel 5, anses en «disposisjon som først oppnår ordinært rettsvern ved tinglysing eller annen sikringsakt, ikke for *foretatt* før slik sikringsakt er iverksatt» (min kursivering). Deknl. § 5-10 regulerer beregningen av omstøtelsesfristen ved «tinglysing m v.», og formuleringen «slik sikringsakt er iverksatt» er en henvisning til rettsvernsreglene.³⁷ Dette innebærer at pantsettelsen er «foretatt» når den har fått rettsvern.³⁸

For at boet kan kreve omstøtelse etter dekl. § 5-7 første ledd, må det derfor foreligge en gyldig og bindende avtalt panterett, som har fått rettsvern senere enn tre måneder, alternativt senere enn to år, før fristdagen. Dersom dette er oppfylt, kan panteretten omstøtes i to situasjoner: angitt i dekl. § 5-7 første ledd bokstav a) og i bokstav b).

3.1.5 Bokstav a): pant for eldre gjeld

Deknl. § 5-7 bokstav a) hjemler omstøtelse av pant for eldre gjeld. Det vil si at «skyldneren» har «stilt» pantet for «gjeld» som skyldneren hadde «pådratt seg» «før» «sikkerhetsretten ble avtalt».

Formuleringen «gjeld som skyldneren har pådratt seg» viser til at det er skyldneren selv som har stiftet en oppfylleelsesplikt mot en kreditor. Gjelden er «pådratt» når kreditor har prestert sin ytelse, slik at debtors plikt til å oppfylle blir effektiv.³⁹ Formuleringen «sikkerhetsretten ble avtalt» viser til tidspunktet partene inngikk en bindende avtale om at gjelden sikres i et formuesgode. Det følger av ordlyden og motsetningsvis av § 5-7 første ledd bokstav b) at det er tale om det tidspunkt da avtalen om sikkerhet ble bindende mellom partene.⁴⁰

Det vil si at det må foreligge en effektiv gjeldsforpliktelse for skyldner, og en bindende avtale mellom skyldner og kreditor om at denne gjelden er sikret med rett til dekning i et av skyldnerens formuesgoder.

Gjeldsstiftelsen må så ha skjedd «før» sikkerhetsavtalen. Ordlyden «før» viser til at først må gjeldsstiftelsen ha funnet sted og deretter, på et senere tidspunkt, har det kommet i stand en pantsettelse som gir kreditor særrett til dekning i et av skyldnerens formuesgoder. Kun den sikkerhet som knytter seg til en usikret gjeld, kan omstøtes etter dekl. § 5-7 første ledd

---

³⁷ NOU 1972:20 s. 299.

³⁸ Hvilken rettsvernsakt som gir en panterett rettsvern mot skyldners kreditorer, avhenger av hvilket formuesgode som pantsettes. Dette behandles nærmere nedenfor i punkt 4.1.

³⁹ Wiker (2017), note 184 (lest 8. mai 2022), Huser (1992) s. 379.

⁴⁰ Wiker (2017), note 184 (lest 8. mai 2022).

bokstav a). Dersom sikkerheten avtales før eller samtidig med at det gis ny kreditt, kommer dekl. § 5-7 første ledd bokstav a) ikke til anvendelse.⁴¹

3.1.6 Bokstav b): forsinket rettsvernsakt

Deknl. § 5-7 bokstav b) oppstiller et alternativt omstøtelsesgrunnlag, jf. «eller», og slår fast at omstøtelse kan skje dersom «rettsvernet ikke ble brakt i orden uten unødig opphold etter at gjelden ble pådratt». Dette innebærer at den relevante rettsvernsakten må gjennomføres uten ugrunnet opphold etter at panteretten avtales.⁴² Bestemmelsen i bokstav b) er en rettsteknisk utbygging av bokstav a).⁴³ Formålet er å motvirke svikaktige forsøk på antedatering av panterettens stiftelse, slik at denne skal fremstå som stiftet samtidig med gjelden, og vil også virke som et press i retning av rask etablering av rettsvernet, som er av betydning fra et alminnelig kredittsynspunkt.⁴⁴

Deknl. § 5-7 første ledd bokstav b) knytter altså omstøtelsesspørsmålet til at det ikke kan ta for lang tid å etablere rettsvern. Etersom forutsetningen for problemstillingen i denne oppgaven er at rettsvernet er etablert før fristen begynner å løpe, ligger problemstillingen utenfor dekl. § 5-7 bokstav b) sitt virkeområde. Vurderingen i det følgende vil derfor gjøres med grunnlag i dekl. § 5-7 bokstav a).

---

⁴¹ Som lagt til grunn i for eksempel HR-2014-379-U.

⁴² NOU 1972: 20 s. 294.

⁴³ Aasebø mfl. (2015) s. 242.

⁴⁴ NOU 1972: 20 s. 295.

4 Omstøtelse ved verditilførsel til pantet etter dekl. § 5-7

4.1 Når kan det skje en verditilførsel til pantet imens omstøtelsesfristen løper

Utgangspunktet så langt er derfor at dersom panteretten er gyldig, og dette har skjedd før omstøtelsesfristen begynner å løpe, vil selve panteretten gå fri fra omstøtelse etter § 5-7. Hvis rettsvernet etableres imens omstøtelsesfristen løper, kan pantssettelsen omstøtes i sin helhet, og en eventuell verditilførsel til pantet vil ikke få noen selvstendig betydning. For at spørsmålet om omstøtelse av panteretten som knytter seg til verditilførselen skal være aktuelt, må det derfor kunne etableres rettsvern for panteretten før verditilførselen finner sted, og før omstøtelsesfristen begynner å løpe.

Det vil si at det må være tale om en panterett som kan omfatte formuesverdier som ikke eksisterer på pantssettelsestidspunktet. Deknl. § 5-7 omfatter, som redegjort for i punkt 3.1.2, panterett i formuesgodene fast eiendom, løsøre og aksjer. I det følgende vil det vurderes om disse formuesgodene kan tilføres verdi etter at de er pantsatt og panteretten har fått rettsvern.

4.1.1 Verditilførsel til pant i fast eiendom

Ved pant i fast eiendom slår pantel. § 2-2 fast at panterett i fast eiendom omfatter grunnen, samt hus og andre byggverk og anlegg på grunnen som pantsetteren eier eller som han selv eller senere eier «lar oppføre der», se (1) bokstav b). Panteretten får rettsvern ved tinglysing i grunnboken,⁴⁵ og tinglysingen vil da etter pantel. § 2-2 automatisk omfatte både råtomten, eventuell eksisterende bebyggelse på tomten og i tillegg eventuell fremtidig bebyggelse. Panteloven åpner på denne måten opp for at en panterett i fast eiendom kan variere i verdi, og det er dermed mulig for skyldner å tilføre den faste eiendommen verdi imens omstøtelsesfristen løper. Spørsmålet om verditilførsel er derfor aktuelt ved pant i fast eiendom.

---

⁴⁵ jf. pantel. § 2-5 (1).

4.1.2 Verdiltilførsel til pant i realregistrerbart løsøre

Etter pantel. § 3-3 (1) kan det også stiftes pant i realregistrerbart løsøre, som får rettsvern ved registrering i det aktuelle registeret.⁴⁶ Dette omfatter blant annet panterett i skip etter lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven – sjøl.). Sjøl. § 41 inneholder en bestemmelse som ligner pantel. § 2-2, som åpner for at det kan stiftes pant med rettsvern i «skip eller innretning under bygging samt byggekontrakt», jf. sjøl. § 41 nr. 3. Det kan derfor også her tenkes at panteretten får rettsvern, og at skyldner imens omstøtelsesfristen løper bygger på skipet og dermed tilfører panteretten verdi.

4.1.3 Verdiltilførsel til pant i tingsinnbegrep

Næringsdrivende kan underpantsette næringsløsøre som tingsinnbegrep. Panteloven gir anvisning på to hovedformer for underpant i næringsløsøre: pant i driftstilbehør⁴⁷ og pant i varelager.⁴⁸ Ved pant i næringsdrivendes løsøre som tingsinnbegrep, gjelder panteretten de løsøreobjektene av vedkommende art som pantsetteren har «i sin helhet, slik det er til enhver tid».⁴⁹ Ordlyden viser til at panteretten omfatter det som på ethvert tidspunkt eksisterer og er i skyldners eie. Panteloven åpner videre for at pantsetter kan skifte ut eller avhende pantsatt driftstilbehør.⁵⁰ Dette innebærer at pantet automatisk vil omfatte driftstilbehør og varelagerobjekter som eksisterer på tidspunktet panteavtalen inngås. Samtidig innebærer det også at panterettens omfang vil endre seg over tid. Når varer eller driftstilbehør selges, vil panterettens verdi synke, og motsatt når pantsetter går til anskaffelse av eller selv produserer varer eller driftstilbehør. Tingsinnbegrepspant får rettsvern ved tinglysning i Løsøreregisteret,⁵¹ og dette kan gjøres allerede på pantsettelsestidspunktet. Også her kan det dermed tenkes at panteretten få rettsvern, og at skyldner deretter tilfører pantet verdi imens omstøtelsesfristen løper ved å gå til innkjøp av eller selv produsere varer eller driftstilbehør.

4.1.4 Verdiltilførsel til pant i alminnelig løsøre

---

⁴⁶ jf. pantel. § 3-3 (1).

⁴⁷ jf. pantel. §§ 3-4, 3-8, 3-9, 3-10.

⁴⁸ jf. pantel. § 3-11.

⁴⁹ jf. pantel. jf. 3-4 (5), 3-8 (5) andre setning, 3-9 (5) og 3-10 (3) vedrørende driftstilbehør, og pantel. § 3-11 (3) første punktum vedrørende varelager.

⁵⁰ jf. pantel. §§ 3-7 og 3-13 (1).

⁵¹ jf. pantel. §§ 3-6, 3-8 (2), 3-9 (3), 3-10 (2) og 3-12 (1)

Ved pant i alminnelig løsøre etableres rettsvern ved overlevering,⁵² som forutsetter at løsøret eksisterer for at det i det hele tatt skal være noe som kan overleveres. Det kan derfor ikke etableres rettsvern for en panterett i alminnelig løsøre før løsøreobjektet eksisterer. En verditilførsel til løsøreobjektet må derfor skje etter en overlevering til panthaver. En verditilførsel til en panterett i et alminnelig løsøreobjekt kan derfor kun skje der dette er praktisk mulig uten at panthaver fratras besittelsen av løsøreobjektet.

4.1.5 Verditilførsel til pantsatte aksjer

Ved pant i alminnelige aksjer er rettsvernsakten notifikasjon til selskapet,⁵³ og ved pant i registrerte aksjer er rettsvernsakten registrering i verdipapirsentralen.⁵⁴ Ved pant i aksjer, forutsettes det at pantsetter eier og råder over aksjene for å kunne foreta pantsettelsen, og heller ikke her er det mulig å etablere rettsvern før aksjene eksisterer og eies av skyldner.⁵⁵ En verditilførsel til en panterett i aksjer etter at den har fått rettsvern, er derfor mindre praktisk ved pant i aksjer.

4.1.6 Sammenfatning og veien videre

Redegjørelsen over i punkt 4.1.1 til 4.1.5 viser at problemstillingen om omstøtelse der det skjer en verditilførsel etter at panteretten er avtalt og har fått rettsvern, særlig er praktisk ved pant i fast eiendom, i tingsinnbegrep og i realregistrerbart løsøre. I det følgende vil det være disse typetilfellene som står i fokus. Det kan tenkes at det kan skje verditilførsel til en panterett i flere tilfeller enn de som her nevnes, men en fullstendig gjennomgang av når dette kan skje, ligger utenfor oppgavens rammer. I den grad det kan etableres rettsvern for en panterett i et formuesgode og det deretter kan skje en verditilførsel i andre formuesgoder enn de som her vurderes, bør løsningene presumptivt bli tilsvarende som for de som behandles i denne oppgaven, men dette vil ikke behandles særskilt.

Ved pant i fast eiendom, i tingsinnbegrep og i realregistrerbart løsøre kan det derfor foreligge «pantsettelse eller annen sikkerhetsstillelse» som er «foretatt» før omstøtelsesfristen begynner å løpe, jf. dekl. § 5-7 første ledd. Dersom verditilførselen innebærer at panthaver får større

---

⁵² jf. pantel. § 3-2 (2).

⁵³ jf. pantel. § 4-2a (2).

⁵⁴ jf. pantel. § 4-1 (3).

⁵⁵ jf. lov 15. mars 2019 nr. 6 om verdipapirsentraler og verdipapiroppgjør mv. (verdipapirsentralloven) § 5-1.

rett til dekning for sitt opprinnelige krav enn det som var tilfellet da pantsettelsen ble avtalt og fikk rettsvern, kan det derfor også sies at verditilførselen sikrer usikret gjeld, jf. dekl. § 5-7 første ledd bokstav a).

I praksis vil dermed verditilførselen innebære at panthaver får pantesikkerhet for allerede pådratt gjeld. Rettsvernsakten er i disse tilfellene gjennomført, og selv om panteobjektets verdi senere påvirkes, skal ikke rettsvernsakten gjentas. En eventuell omstøtelse for den del av panteretten som knytter seg til verditilførselen, kan derfor ikke avhenge av tidspunktet rettsvernsakten foretas, slik som ved spørsmålet om omstøtelse av panteretten som sådan.

Det springende punkt blir derfor når pantsettelsen er fullbyrdet i relasjon til dekl. § 5-7 bokstav a). Enten kan pantsettelsen anses fullbyrdet når den er gyldig etablert og fått rettsvern. Hvis dette er tilfellet, så vil panteretten for så vidt gjelder en eventuell verditilførsel i løpet av omstøtelsesfristen ikke kunne omstøtes, selv om den sikrer eldre gjeld. Eller, så kan pantsettelsen først anses fullbyrdet når verdien er tilført pantet. I den grad verditilførselen innebærer en sikkerhet for allerede pådratt gjeld, kan omstøtelse da skje for den verditilførsel som skjedde i løpet av omstøtelsesfristen.

4.2 Når er panteretten fullbyrdet i relasjon til dekl. § 5-7 bokstav a)

4.2.1 Lovens ordlyd, forarbeider og rettspraksis

Ordlyden i dekl. § 5-7 første ledd bokstav a) gir anvisning på at «pantet» må være «stilt» for eldre gjeld. Ordlyden kan forstås slik at den kun slår fast at panteretten må gi sikkerhet for en gjeld som skyldner ble gitt, uten noen forutsetning om at den skulle sikres i skyldners formuesgoder. En slik forståelse av ordlyden tilsier at det er tilstrekkelig for å unngå omstøtelse at panteretten er gyldig avtalt og fått rettsvern.

Det kan også hevdes at ordlyden kan forstås slik at pantet er skaffet til veie eller brakt frem, for at det skal kunne anses som «stilt» som sikkerhet for gjeld. Ved realisasjon kan panthaver bare få dekning i det som faktisk eksisterer på skyldners hånd og som omfattes av panteretten. Sett fra denne synsvinkelen, kan det sies at det er mer naturlig å forstå ordlyden «stilt» i den retning at panteretten kun gjelder for den verdien som eksisterer på pantsettelsestidspunktet. I så fall vil en senere tilført verdi anses som «stilt» som sikkerhet når den tilføres, slik at

pantsettelsen anses som fullbyrdet først når verdien oppstår og kan tjene til dekning for panthavers krav.

Ordlyden isolert sett åpner for begge løsninger, og gir begrenset veiledning for hvilken tolkning som skal legges til grunn. Forståelsen av ordlyden må derfor søkes utfylt i øvrige rettskilder.

Ordlyden i den tidligere regel om omstøtelse av pant for eldre gjeld i kkl. § 45 krevde at pantet var «gitt til sikkerhet for gjeld, som ikke er stiftet gjennom selve pantsettelsen». Formuleringen om at pantet er «stilt» i dekl. § 5-7, kom altså i stedet for formuleringen «gitt». Det følger også av forarbeidene til dekl. § 5-7 at «[f]ørste ledd svarer innholdsmessig nøye til kkl. § 45.1, men er søkt gitt en klarere utforming.»⁵⁶ Det kan derfor neppe utledes noe avgjørende fra denne forskjell i ordlyden til de to bestemmelsene. Den tidligere bestemmelsen gir derfor heller ingen særlig veiledning for spørsmålet om når panteretten er fullbyrdet.

Spørsmålet er ikke behandlet i forarbeidene til dekl. § 5-7, og er heller ikke avklart i rettspraksis.

4.2.2 Norsk juridisk teori

En rekke forfattere er inne på problemstillingen i juridisk teori, hvor både drøftelsene og konklusjonene varierer.

Brækhus behandler problemstillingen i flere fremstillinger, og gir gjennomgående uttrykk for at som hovedregel kan pantet tidligst anses som gitt når det eksisterer som en økonomisk realitet og er blitt disponibelt for skyldner. Han hevder at det ikke kan være tale om en aktuell og effektiv sikkerhetsrett før formuesverdien eksisterer, ettersom det før dette tidspunktet ikke er noe aktivum som kan realiseres. Brækhus henviser videre til Arnholm, som også uttrykker at før en ting blir til kan man ikke tale om noen virkelig panterett.⁵⁷ Brækhus konkluderer derfor med at i utgangspunktet må omstøtelse kunne skje når det pantsatte aktivum senere oppstår.⁵⁸ Andenæs og Andreassen gir uttrykk for tilsvarende syn som Brækhus.⁵⁹ Etter disse forfatternes syn er derfor en pantsettelse først fullbyrdet når panterettens verdi er frembrakt,

---

⁵⁶ NOU 1972:20 s. 294.

⁵⁷ Arnholm (1962) s. 55. Det bemerkes at Arnholms uttalelse knytter seg til spørsmålet om det kan etableres panterett i noe som ikke eksisterer ennå generelt sett, og tar ikke stilling til spørsmålet om omstøtelse spesifikt.

⁵⁸ Brækhus (1969) på s. 354-355, Brækhus (1970) s. 120-121 og Brækhus (2005) s. 233-234.

⁵⁹ Andenæs (2009) s. 340-341, Andreassen (1990) s. 432-433.

slik at omstøtelse kan skje for den del av sikkerheten som blir effektiv mens omstøtelsesfristen løper.

Huser på sin side, gir uttrykk for at i stedet for ordet «stilt» kunne det også stått at pantet «tjener som sikkerhet» for gjeld eller bare at pantet «er» for gjeld.⁶⁰ Han motsier Andenæs og Brækhus, og uttrykker at det ikke kan være avgjørende at panthaver først oppnår reell sikkerhet for sitt krav etter at gjelden er stiftet. Husers standpunkt kan derfor forstås som at vilkåret «stilt» ikke krever at verdien er tilført panteretten. Perland slutter seg til Husers argumentasjon, og uttaler at det «er neppe grunn til å angripe situasjoner med «res futura» så lenge rettsvern er etablert før utbetaling av lånet». Perland nevner videre at dette kan innebære en fare for omgåelse av prinsippet i dekl. § 5-7, men at dette i stedet vil kunne fanges opp av dekl. § 5-9.⁶¹

Det er dermed tydelig at teoretikerne har ulike syn på problemstillingen. Det kan likevel synes å være noe uklarhet knyttet til nøyaktig hva det er teoretikerne er uenige om. Huser skrev sin fremstilling etter Brækhus, og motsier Brækhus ved å hevde at det at kreditor reelt står i samme stilling som den som får pant for eldre gjeld ikke kan være avgjørende.⁶² Huser drøfter imidlertid spørsmålet under sin behandling av temaet «Forsinket rettsvernsakt», det vil si i relasjon til dekl. § 5-7 første ledd bokstav b). Dette er som redegjort for over under punkt 3.1.6, et spørsmål om omstøtelse av panteretten i seg selv, og ikke et spørsmål om omstøtelse av kun panteretten vedrørende en verditilførsel. Det er noe uklart hvorvidt Huser egentlig tar spesifikt stilling til spørsmålet om omstøtelse ved en verditilførsel der rettsvernet *er* forhåndsetablert. Han argumenterer for at det må kreves at rettsvernet kan etableres før formuesverdien oppstår for å unngå omstøtelse etter dekl. § 5-7 første ledd bokstav b). For at det skal bli spørsmål om omstøtelse ved verditilførsel, er det jo nettopp forhåndsetablering av rettsvern som kreves. Huser sier at dersom rettsvern kan forhåndsetableres, så er ikke omstøtelse aktuelt. At han her mener at omstøtelse av panteretten i sin helhet ikke er aktuelt, er derfor klart. Hvorvidt han også mener at panteretten i en eventuell verditilførsel ikke kan omstøtes dersom rettsvern er forhåndsetablert, er ikke like klart; eller rettere sagt, det er uklart om han egentlig drøfter det.

---

⁶⁰ Huser (1992) s. 378.

⁶¹ Perland (1993) under punkt III til kap. 20.

⁶² Huser (1992) s. 446 i fotnote nr. 172.

Andenæs motsier deretter Huser igjen, under henvisning til at Huser argumenterer for at faren for antedatering ikke er til stede. Andenæs hevder da at det «er imidlertid ikke faren for antedatering som er begrunnelsen for deknl. § 5-7 første ledd bokstav a, men faren for kreditorbegunstigelse».⁶³ Det er riktig som Andenæs sier at det ikke er faren for antedatering som er begrunnelsen for regelen i deknl. § 5-7 bokstav a). Faren for antedatering av rettsstiftelsen er derimot begrunnelse for regelen i deknl. § 5-7 bokstav b). At Huser trekker inn dette som et argument mot omstøtelse etter bokstav b) er derfor naturlig. Hvorvidt Huser også fremholder dette standpunktet ved spørsmålet om en verditilførsel der rettsvernet er forhåndsetablert, slik at spørsmålet beror på bokstav a), er uklart.

Det kan derfor synes som at forfatterne motsier hverandre på litt ulike premisser, og det er ikke helt klart nøyaktig hvor uenigheten egentlig ligger. Juridisk teori gir derfor heller ingen entydig anvisning på når pantsettelsen skal anses fullbyrdet i relasjon til deknl. § 5-7 første ledd bokstav a).

4.2.3 Etterarbeider til dekningsloven

Det ble av Falkangerutvalget i NOU 1993: 16 foreslått en ny regel – deknl. § 5-7 a – som skulle supplere deknl. § 5-7. Bestemmelsen skulle ifølge utvalget ta sikte på situasjoner hvor et pantsatt objekt har økt vesentlig i verdi senere enn tre måneder før fristdagen.⁶⁴ Regelen var foreslått med følgende ordlyd:

§ 5-7a. Vesentlig forøkning av pantets verdi

Økning i verdien av et pantsatt objekt kan omstøtes dersom verdiøkningen:

- a) har skjedd senere enn tre måneder før fristdagen,
- b) er vesentlig sett i forhold til pantets verdi og
- c) ikke er forårsaket av midler stilt til disposisjon av panthaveren uten tilleggsikkerhet i debtors eiendeler.

Dette forslaget ble imidlertid ikke fulgt opp.⁶⁵ Beslutningen om å forkaste lovforslaget var begrunnet med en rekke hensyn. Det ble særlig vektlagt at regelen ville kunne favne meget

---

⁶³ Andenæs (2009) s. 341 i fotnote nr. 16.

⁶⁴ NOU 1993:16 s. 124.

⁶⁵ Se Ot.prp. nr. 26 (1998-1999) s. 155-157 og Innst. O. nr. 77 (1998-1999) pkt. 5.6.2.

vidt og omfatte tilfeller som ikke er omstøtelsesverdige, at den brøt med systemet i dekningsloven kapittel 5, at boets interesser var tilstrekkelig ivaretatt gjennom den subjektive omstøtelsesregelen i § 5-9, samt at regelen kunne virke prosessskapende og være retts teknisk vanskelig å anvende.⁶⁶

Selv om argumentasjonen til Falkangerutvalget og motargumentasjonen til departementet knytter seg til den konkrete foreslåtte bestemmelsens utforming, har situasjonen lovforslaget var ment å ramme betydelige likhetstrekk med tilfellet som vurderes i denne avhandlingen. I begge tilfeller er det tale om en panterett som øker i verdi imens omstøtelsesfristen løper slik at panthaver får bedre dekning for sitt krav. I tillegg kan verdiøkningen i begge tilfeller komme av et ønske om å begunstige en kreditor på de øvriges bekostning, slik at det i realiteten skjer en forfordeling av den aktuelle panthaver fremfor de øvrige kreditorene imens omstøtelsesfristen løper. Den foreslåtte lovbestemmelsen avgrensner også – i likhet med dekl. § 5-7 – mot verditilførsel som panthaver finansierer, gjennom formuleringen «ikke er forårsaket av midler stilt til disposisjon av panthaveren uten tilleggsikkerhet i debtors eiendeler» i bokstav c).

Ettersom det ble gitt et forslag om en ny regel som skulle ramme tilfeller der en panterett øker i verdi imens omstøtelsesfristen løper, kan det hevdes at dette kom som følge av et behov for en regel for et tilfelle som de eksisterende omstøtelsesreglene ikke omfattet. Dette kan tas til inntekt for at dekl. § 5-7 ikke ble ansett som anvendelig i verdiøkningstilfellene generelt, og at dekl. § 5-7 ikke hjemler omstøtelse der det skjer en verditilførsel når omstøtelsesfristen løper.

Samtidig er det flere forhold ved forslaget som skiller seg fra problemstillingen som drøftes i denne avhandlingen. For det første krevdes det i lovforslaget at det var tale om en «[ø]kning i verdien», i motsetning til en *verditilførsel* som her er tilfellet.

En verdiøkning er en styrkelse av sikkerheten som skyldes verdien av pantet, og en verdiøkning kan som nevnt ha mange ulike årsaker. En panterett kan øke i verdi uten at skyldner verken finansierer økningen eller foretar seg noe som helst, og som ikke er motivert av et ønske om forfordeling av en kreditor på de øvriges bekostning, som dekl. § 5-7 er ment å ramme. Endringer i en panterett kan for eksempel komme av at pantsetter får behov for

---

⁶⁶ Se Ot.prp. nr. 26 (1998-1999) s. 155-157.

større plass og dermed reiser et nytt tilbygg til allerede eksisterende bebyggelse. Det kan skje en verdiendring i et tingsinnbegrepspant som følge av blant annet sesongmessige svingninger, konjunkturer, innkjøp, påkostninger eller rasjonaliseringer.⁶⁷ Verdiøkninger som dette balanseres imidlertid mot en tilsvarende risiko for at panteretten også kan synke i verdi. Begge deler er panthavers risiko, og er en naturlig følge av å få sikkerhet for gjeld i et formuesgode; formuesgoder kan svinge i verdi. Departementet argumenterte derfor for at dersom det gis en regel om omstøtelse av en eventuell verdiøkning, vil regelen svekke panthavers stilling og på et vis uthule panterettens verdi ettersom panthaver da må ta hele risikoen for en verdireduksjon, og samtidig ikke få fordelene av en eventuell verdiøkning.⁶⁸

Verdiøkninger i pantet som følge av forhold utenfor panthaver og pantsetters rådighet omfattes derimot ikke av dekl. § 5-7. Den formen for økning i pantets verdi som omfattes av dekl. § 5-7, er verditilførsel finansiert av skyldner. Dette skiller dekl. § 5-7 fra den foreslåtte dekl. § 5-7 a.

Reelt sett er det en verditilførsel som i realiteten innebærer en kreditorbegunstigelse som går på bekostning av de øvrige ettersom en tilførsel finansieres av midler som ellers ville kommet kreditorfellesskapet til gode. En verdiøkning generelt, kan skje helt uten at skyldners midler benyttes. Formålet med omstøtelse av pant for eldre gjeld er som nevnt å ramme kreditorbegunstigelser som finner sted i tiden omstøtelsesfristen løper, for å sikre likebehandling av kreditorene ved konkurs. Ettersom dekl. § 5-7 a skulle omfatte alle former for verdiøkninger i pantet, ville den derfor omfatte en rekke tilfeller som ikke er omstøtelsesverdige, som også vist til i departementets argumentasjon.⁶⁹ Forslaget om dekl. § 5-7 a var med andre ord en regel som skulle omfatte flere tilfeller enn dekl. § 5-7 gjør. At regelen i dekl. § 5-7 a ble ansett uheldig, kan derfor ikke tas til direkte inntekt for at omstøtelse heller ikke bør skje i verditilførselstilfellene.

Det er følgelig forhold som skiller den foreslåtte regelen fra den disposisjonstypen som vurderes i denne fremstillingen, og lovforslaget kan derfor ikke tas direkte til inntekt for at dekl. § 5-7 ikke skal være anvendelig for verditilførselstilfellene. Det er særlig sentralt i

---

⁶⁷ Eksempler hentet fra Ot.prp. nr. 26 (1998-1999) s. 156.

⁶⁸ Ot.prp. nr. 26 (1998-1999) s. 156-157.

⁶⁹ Ot.prp. nr. 26 (1998-1999) s. 156-157.

denne sammenheng at deknl. § 5-7 i betydelig mindre grad enn den foreslåtte regelen vil omfatte tilfeller som ikke er omstøtelsesverdige.

4.2.4 Den svenske rettstilstanden

I svensk konkursrett er det gitt en bestemmelse om omstøtelse av sikkerhetsstillelse for eldre gjeld som ligner deknl. § 5-7 i utforming. Denne følger av Konkurslagen 1987:672 (konkurslagen) § 4:12, som slår fast at «Sikkerhet som gjaldenären har överlämnat senare än tre månader före fristdagen och som inte var betingad vid skuldens tillkomst eller inte har överlämnats utan dröjsmål efter skuldens tillkomst går åter, om inte säkerställandet med hänsyn till omständigheterna ändå kan anses som ordinärt».

Bestemmelsen inneholder flere av de samme hovedkomponentene som deknl. § 5-7, og slår fast at sikkerhet som skyldneren har skaffet rettsvern for senere enn tre måneder før fristdagen kan omstøtes dersom den gjaldt eldre gjeld eller dersom rettsvern ikke ble skaffet i akseptabel tid etter gjeldsstiftelsen. Dette svarer til reguleringen i deknl. 5-7 første ledd bokstav a) og b). Den svenske regelen inneholder også en ordinærreservasjon, som ikke er å finne i den norske deknl. § 5-7. Den svenske lovens ordlyd gir ikke i seg selv ytterligere veiledning for spørsmålet om når en pantsettelse skal anses fullbyrdet i relasjon til spørsmålet om omstøtelse, enn det den norske regel gir.

Problemstillingen tilknyttet en verditilførsel i en panterett i løpet av omstøtelsesfristen er imidlertid nevnt i den svenske lovkommentaren,⁷⁰ som viser til dommen inntatt i NJA 1973 s. 635 HD. Dommen omhandler et tilfelle av pantsettelse av fremtidige fordringer,⁷¹ og retten kom til at «Verkan av pantsättning med giltighet mot övriga borgenärer kan emellertid ej anses ha inträtt förrän efter hand som tillgodohavandet intjänats». Retten la til grunn at beskyttelse mot omstøtelse oppstår suksessivt, etter hvert som verdien blir en «realitet», og det skjedde derfor omstøtelse for de beløp som ble inntjent under omstøtelsesfristen. Dommen kan følgelig tas til uttrykk for at i svensk rett, regnes en pantsettelse for fullbyrdet når verdien er tilført pantet.

---

⁷⁰ Palmér mfl. (2022), kommentaren til 4 kap. 12 §.

⁷¹ I svensk rett omfattes fordringer også av bestemmelsen om omstøtelse av pant for eldre gjeld, ettersom konkurslagen ikke inneholder en unntaksregel tilsvarende den norske regelen i deknl. § 5-5 fjerde ledd.

I lovkommentaren gis det imidlertid også uttrykk for at dommen må anvendes med forsiktighet på andre tilfeller, og flere teoretikere stiller spørsmål ved avgjørelsens rekkevidde.⁷² Håstad synes å legge motsatte forståelse til grunn, og hevder at rettsvernsakten er det avgjørende tidspunkt panteretten blir fullbyrdet i relasjon til omstøtelsesspørsmålet.⁷³

Walin, Millqvist & Persson gir uttrykk for at en panterett er fullbyrdet ved rettsvernsakten dersom panterettens identitet forblir uforandret, men dersom panteretten forsterkes fullbyrdes den i og med den nye prestasjonen,⁷⁴ og at panteretten som knytter seg til en eventuell forsterkning av pantets dekningsverdi må omstøtes.⁷⁵ Lennander synes å gi uttrykk for tilsvarende, men utviser også forsiktighet med hensyn til rekkevidden av dette standpunkt.⁷⁶

I svensk rett foreligger det følgelig noe sterkere holdepunkter for at en panterett anses fullbyrdet først når den er tilført. Dette er fremholdt i rettspraksis og i lovkommentaren, og er et syn som har støtte fra flere sentrale forfattere. På den annen side har rettspraksis vært gjenstand for kritikk, og det er usikkert om rettens løsning gjelder også andre tilfeller enn det konkrete saksforhold.

4.2.5 Den danske rettstilstanden

Også den danske konkursretten regulerer omstøtelse av sikkerhetsstillelse for eldre gjeld. Lovbekendtgørelse 3. mai 2021 nr. 775 Konkursloven (konkursloven) § 70 stk. 1 slår fast at «Panteret eller anden sikkerhedsret, som ikke er tilsagt fordringshaveren ved gældens stiftelse, eller som ikke er sikret mod retsforfølgning uden unødigt ophold efter gældens stiftelse, kan fordres omstødt, hvis sikringsakten er foretaget senere end tre måneder før fristdagen». Bestemmelsen har relativt lik utforming som den norske dekl. § 5-7, og ordlyden gir ikke ytterligere veiledning.

Spørsmålet har vært oppe i dansk rettspraksis. I UfR 2003.717 V uttaler retten følgende:

Retten finder ikke, at sikkerhedsstillelsen har en sådan fast karakter, at det er tidspunktet for denne pantsætningsaftale, der danner grundlag for fastlæggelse af den tidsmæssige betingelse for omstødelse efter konkurslovens § 70. Retten har herved

---

⁷² Walin (1987) s. 201, Walin mfl. (2012) s. 201, Lennander (2004) s. 303 flg

⁷³ Håstad (1980) s. 151 flg.

⁷⁴ Walin mfl. (2012) s. 188.

⁷⁵ Walin mfl. (2012) s. 201.

⁷⁶ Lennander (2004) s. 303 flg.

især lagt vekt på, at byggeriets omfang blev forøget under byggeperioden, ligesom der i momsbeløbet indgår moms fra den daglige drift af landbrugsvirksomheden. Retten finder herefter, at det er tidspunktet for de pantsatte fordringers opståen, der er afgørende for omstøtelsessspørgsmålet.

Retten la følgelig til grunn at panteretten først kunne anses stiftet på det tidspunkt den overdratte fordring oppstod, da den på pantsettelsestidspunktet ikke hadde tilstrekkelig «fast karakter».

Christensen legger til grunn at i tilfeller der det er mulighet for skylder til å påvirke omfanget av panteretten, er det avgjørende tidspunktet når verditilførselen finner sted.⁷⁷ Tilsvarende synspunkter er også å finne hos Ørgaard, Carstensen & Rørdam samt von Eyben og Møgelvang-Hansen.⁷⁸

I dansk rett synes det derfor som at en panterett anses fullbyrdet når sikkerheten er tilført pantet, slik at en verditilførsel til pantet i løpet av omstøtelsesperioden kan omstøtes i den grad den medfører en redusert kredittrisiko for panthaver.

4.2.6 Formålsbetraktninger og systemhensyn

Hvis panteretten for så vidt gjelder verditilførselen imens omstøtelsesfristen løper kan omstøtes etter dekl. § 5-7 første ledd a), åpner dette for en mulig omgåelse av omstøtelsesregelen. Dette fordi skyldner (for eksempel etter press fra panthaver) i disse tilfellene kan påvirke panterettens verdi etter at panteretten er avtalt og panteretten har fått rettsvern. Det kan tenkes at skyldner i løpet av omstøtelsesfristen benytter alle sine resterende midler og lager omfattende byggverk på den pantsatte tomten, kjøper inn store mengder varer eller verdifullt driftstilbehør, eller iverksetter bygging av et pantsatt skip under bygging like før konkursen. Dette er illojalt overfor de øvrige kreditorer da det medfører at panthaver får en større sikkerhetsrett ved konkurstidspunktet enn han i utgangspunktet hadde krav på på pantsettelsestidspunktet, like før konkursen inntreffer. Dette vil også kunne komme som en direkte følge av at skyldner og/eller panthaver ser konkursen komme. Dersom en bevisst

---

⁷⁷ Christensen (1999) s. 116.

⁷⁸ Ørgaard (2018) s. 136-138, Carstensen & Rørdam (2002) s. 65, og von Eyben mfl. (2010) s. 334.

økning av verdien av panteretten i tiden før konkursen inntreffer ikke kan omstøtes, vil det kunne være enkelt for skyldner å omgå regelen i dekl. § 5-7.

Formålet med dekl. § 5-7 er nettopp å hindre muligheten for begunstigelse av en kreditor på bekostning av de øvrige.⁷⁹ Hvis omstøtelse ikke kan skje i disse tilfellene, muliggjøres derfor en praksis er uforenelig med bestemmelsens bakenforliggende formål og konkursrettens grunnleggende utgangspunkt om likebehandling av kreditorene. Dette trekker sterkt i retning av at det må kreves at verdien er tilført og faktisk kan tjene til dekning for panthavers krav for å anse panteretten som fullbyrdet i relasjon til dekl. § 5-7 første ledd bokstav a).

Selv om dekl. § 5-7 første ledd bokstav a) kun omfatter verditilførsel finansiert av skyldner, kan det tenkes tilfeller der skyldneren finansierer en verdiøkning uten at dette er motivert av skyldners betalingsvansker eller forestående konkurs. Dekl. § 5-7 inneholder ingen ordinærreservasjon slik som for eksempel dekl. § 5-5 og den svenske bestemmelsen om omstøtelse av pant for eldre gjeld gjør. Ettersom dekl. § 5-7 er en objektiv regel, legger den heller ikke opp til noen konkret vurdering av det aktuelle tilfellet. Dette kan innebære at dersom det skal skje omstøtelse av en verditilførsel til pantet i den kritiske periode, vil det kunne medføre at disposisjoner som er forretningsmessig motivert og som kanskje også var nødvendige å foreta, også må omstøtes. Det kan derfor argumenteres for at dekl. § 5-7 vil favne om flere tilfeller som ikke er omstøtelsesverdige, og at en regel om at pantsettelsen først er fullbyrdet når verdien er tilført pantet, ikke er hensiktsmessig.

Til dette kan det imidlertid innvendes at selv om en disposisjon er forretningsmessig motivert, uten formål om forfordeling av en kreditor, kan det likevel være problematisk om skyldner disponerer over sine midler i tiden like før konkursåpning som ellers ville kommet kreditorfellesskapet til gode. At omstøtelse etter dekl. § 5-7 første ledd bokstav a) vil kunne omfatte også slike tilfeller, er derfor ikke nødvendigvis uheldig.

Det kan videre innvendes at et krav om at verdien må være tilført panteobjektet for å regne pantsettelsen som fullbyrdet, vil kunne være en prosesskapende regel da det kan bli behov for nøye undersøkelser og bevisføring for å verdsette verditilførselen. Til illustrasjon kan det nevnes situasjonen der det reises et tilbygg til en allerede eksisterende bygning. Det kan her være en vanskelig øvelse å skulle verdsette nøyaktig hvilken verdiøkning denne tilførselen har medført og dermed hvor mye av panteretten som skal «falle bort». Ved pant i tingsinnbegrep

---

⁷⁹ Ot.prp. nr. 50 (1980-1981) s. 169.

vil det også kunne være vanskelig å fastslå om det reelt sett har skjedd en reduksjon i pantavers kredittrisiko i tiden omstøtelsesfristen løper. Dette gjør at omstøtelse i verditilførselstilfellene vil kunne innebære en regel som vil kunne være retts teknisk vanskelig å anvende, hvilket heller ikke er ønskelig eller i tråd med formålet med de objektive omstøtelsesreglene. Disse reglene skal være retts teknisk enkelt håndterbare og skal effektivisere omstøtelsesinstituttet, slik at en potensielt prosessskapende løsning bør unngås.

4.3 Oppsummering og konklusjon

Lovens ordlyd gir ikke klare holdepunkter for hvilken forståelse som skal legges til grunn, og åpner både for at panteretten må anses fullbyrdet allerede ved rettsvernsakten og for at den må anses fullbyrdet først ved verditilførselen. I norsk juridisk teori er det noe uenighet, men den forståelsen av ordlyden som går på at panteretten først er fullbyrdet ved verditilførselen har større grad av tilslutning i teorien enn forståelsen om at rettsvern er tilstrekkelig. Der det er uenighet i teorien vedrørende spørsmålet, er det noe uklart i hvilken grad dette gjelder spesifikt spørsmålet om verditilførsel. Det er særlig Huser som kan synes å forutsette at rettsvern er tilstrekkelig. I den grad han faktisk tar stilling til problemstillingen om verditilførsel til pantet, behandles spørsmålet svært begrenset. Hans fremstilling kom i tillegg før Falkangerutvalgets lovforslag, og det er usikkert om dette ville hatt noen innvirkning på konklusjonen hans, noe som svekker vekten av hans standpunkt. Norsk juridisk teori samlet sett synes derfor å trekke mest i retning av at panteretten er fullbyrdet først ved verditilførselen.

I nordisk rett foreligger det klarere holdepunkter for at en pantsettelse først bør anses fullbyrdet når verdien er tilført pantet, slik at omstøtelse kan skje for den del av verdien som tilføres pantet imens omstøtelsesfristen løper. Ettersom den danske og den svenske regelen i sin kjerne tilsvarer den norske regel, kan det også argumenteres for at det bør tilstrebes en løsning i tråd med rettsstilstanden i svensk og dansk rett.

Den forståelsen av ordlyden som går på at panteretten er fullbyrdet først ved verditilførselen, er også best i tråd med formålet med regelen i dekl. § 5-7. Dekl. § 5-7 første ledd bokstav a) skal gi hjemmel for omstøtelse av gjeldsstiftelser som ikke er kredittskapende og som innebærer en forfordeling av kreditorfellesskapet i tiden før konkursen inntreffer. Løsningen om at pantsettelsen må anses fullbyrdet først når panterettens verdi er frembrakt, vil stenge for

omgåelse av regelen ved at skyldner tilfører verdier i en panterett for å begunstige en kreditor uten å få tilsvarende kredittilgang. Selv om det kan innvendes at en slik forståelse av bestemmelsen er en prosesskapende løsning, kan dette ikke tillegges avgjørende vekt.

Rettskildene samlet sett, gir derfor best støtte for at en panterett må anses fullbyrdet når verdien er tilført pantet, slik at det er dette som må ha skjedd før omstøtelsesfristen begynner å løpe for å unngå omstøtelse etter dekl. § 5-7.

På bakgrunn av det gjennomgåtte rettskildematerialet, må konklusjonen være at dekl. § 5-7 skal forstås som at der det skjer en verditilførsel til pantet imens omstøtelsesfristen løper, kan omstøtelse skje for den del av panteretten som knytter seg til verditilførselen.⁸⁰

---

⁸⁰ Det minnes om at en slik verditilførsel etter omstøtelsesfristen også vil kunne angripes ved dekl. § 5-9, for eksempel dersom verditilførselen ligger utenfor omstøtelsesfristen etter dekl. § 5-7 jf. pkt. 2.4.

5 Unntak for pant i tingsinnbegrep

5.1 Grunnlaget for problemstillingen

Som konkludert med i punkt 4.3, må den del av panteretten som knytter seg til en verditilførsel imens omstøtelsesfristen løper, i utgangspunktet kunne omstøtes etter dekl. § 5-7 første ledd bokstav a) i den grad den innebærer en sikring av allerede pådratt gjeld. Når denne problemstillingen drøftes i juridisk teori, diskuteres det gjennomgående også om det i så fall må gjøres unntak fra dette utgangspunktet dersom panteretten gjelder et tingsinnbegrep. I det følgende vil det derfor gjøres rede for hvorvidt det skal gjøres unntak for slike tilfeller. Et unntak vil i så fall innebære at en verditilførsel til en panterett i tingsinnbegrep, likevel ikke kan omstøtes etter dekl. § 5-7 første ledd bokstav a).

5.2 Rettskildene

5.2.1 Lov, forarbeider, rettspraksis og norsk juridisk teori

Som redegjort for over under punkt 4.2.1, gir ordlyden i dekl. § 5-7 første ledd bokstav a) begrenset veiledning med hensyn til spørsmålet om hva som skal til for at pantsettelsen er fullbyrdet generelt sett. Hvorvidt det i så fall kan gjøres unntak for pant i tingsinnbegrep, er det derfor ikke mulig å lese ut av ordlyden. Ordlyden gir således ingen veiledning vedrørende spørsmålet om det må gjøres unntak for pant i tingsinnbegrep.

Forarbeidene til dekl. § 5-7 er ikke inne på problemstillingen direkte, men inneholder uttalelser som grenser opp mot spørsmålet. I forarbeidene gis det uttrykk for at dekl. § 5-7 i utgangspunktet ville gitt hjemmel for omstøtelse ved alminnelig factoring, hvis ikke unntaksregelen i dekl. § 5-5 fjerde ledd skulle gjelde. Alminnelig factoring vil si løpende diskontering ifølge avtale med et finansieringsselskap av en bedrifts kundefordringer.⁸¹ Det uttales så at:

Utvalget har vært noe i tvil om hvorvidt det er riktig å statuere en ubetinget adgang til omstøtelse i disse tilfellene. Ser man factoringkontrakten som en helhet, kan det jo sies

---

⁸¹ NOU 1972:20 s. 295.

at det dreier seg om en regulær kortsiktig kredittordning/hvor sikkerheten har visse likhetstrekk med sikkerhet i et tingsinnbegrep. Utvalget hadde derfor (i utkastets § 5-7) tatt inn en bestemmelse av følgende ordlyd: «Som betaling ansees også pantsettelse og sikringscession av enkle fordringer». Med en slik regel måtte omstøtelsesspørsmålet avgjøres etter § 5-7; det innebar at sikringscessionen bare kunne omstøtes hvor den fremtrådte som ekstraordinær.⁸²

Det kan argumenteres for at dette kan forstås dithen at utvalget forutsetter at omstøtelse ikke bør skje etter dekl. § 5-7 der det skjer en endring i et tingsinnbegrep i løpet av omstøtelsesfristen ikke kan skje. Det er likevel ikke helt klart om dette faktisk er tilfellet, og dersom dette er forutsetningen, er den heller ikke begrunnet. Dette kan ikke tillegges noen avgjørende vekt.

Spørsmålet er ikke avgjort i Høyesterett. Det er begrenset med underrettspraksis av relevans, men LE-1987-79 kan trekkes frem. Saken gjaldt blant annet spørsmål om omstøtelse av overdragelser av fordringer de siste tre månedene før frisdagen. Lagmannsretten ga uttrykk for at det avgjørende for omstøtelsesspørsmålet var om det gjaldt et pant i tingsinnbegrep. Retten uttalte at «[d]et er på det rene at ordningen med sikkerhet i et tingsinnbegrep slik det for eksempel er gjennomført ved reglene om pant i varelager (nå pl 3-14), ikke kunne omstøtes med hejmmel i kkl. § 45 som sikkerhetsstillelse for eldre gjeld». ⁸³ Det uttales videre at Uttalelsene kan tas til inntekt som et argument for at omstøtelse kan skje ved verditilførsel til et pant i tingsinnbegrep imens omstøtelsesfristen løper.

I kommentarutgaven til dekl. § 5-7 omtales spørsmålet om omstøtelse av pant i fremtidige formuesgoder, og det legges til grunn at «[d]ette omfatter imidlertid ikke pant i tingsinnbegrep, der panteobjektet er tingsinnbegrepet som sådant». ⁸⁴ Uttalelsen tyder på at det gis uttrykk for at det skal gjøres unntak for omstøtelse der panteretten gjelder pant i tingsinnbegrep.

Det er flere teoretikere som gir uttrykk for at i den grad det kan skje omstøtelse av verditilførsel til en panterett etter dekl. § 5-7 bokstav a), må det gjøres unntak der pantsettelsen gjelder tingsinnbegrep.

---

⁸² Det bemerkes at henvisningen til § 5-7 er en henvisning til den nå gjeldende dekl. § 5-5.

⁸³ Uttalelsen knytter seg til kkl. § 45, men har likevel relevans, se punkt 1.3.

⁸⁴ Aasebø mfl. (2015) s. 242.

Brækhus uttaler at:

Hvis selve tingsinnbegrepet anses som pantet, er det tilstrekkelig at avtalen om pantsettelsen av dette har fått rettsvern mer enn tre måneder før konkursen. Nye komponenter kan altså bringes inn i løpet av de siste kritiske måneder uten at dette oppfattes som pant for eldre gjeld.⁸⁵

Brækhus legger med dette til grunn at det ved en verditilførsel til et pant i tingsinnbegrep i løpet av omstøtelsesperioden, ikke kan skje omstøtelse etter dekl. § 5-7, men at dette i stedet må angripes etter dekl. § 5-9.⁸⁶

Andreassen drøfter problemstillingen i relasjon til pant i enkle fordringer, og legger til grunn at dekl. § 5-7 ikke hjemler omstøtelse ved pant i tingsinnbegrep. Han uttaler at sikkerheten er etablert i den til enhver tid utestående fordringsmasse som et hele, og konkluderer med at omstøtelse ikke kan skje med hjemmel i dekl. § 5-7 for noen av de krav som omfattes av avtalen, under henvisning til at dette er det som gjelder for tingsinnbegrep generelt.⁸⁷

Andenæs gir uttrykk for tilsvarende standpunkt under henvisning til at ved pant i tingsinnbegrep er sikkerhetsobjektet tingsinnbegrepet som sådant, ikke den skiftende beholdning av enkeltgjenstander.⁸⁸ Også Huser konkluderer tilsvarende når det gjelder verditilførsel til et tingsinnbegrep pant.⁸⁹

Det synes følgelig å være gjennomgående enighet i teorien om at ved en eventuell verditilførsel til et tingsinnbegrep pant kan panteretten som gjelder verditilførselen ikke omstøtes etter dekl. § 5-7.

Det kan her bemerkes at Andenæs endret standpunkt fra tidligere utgaver av sin fremstilling av konkursretten. I sin første utgave av «Konkurs», la han til grunn følgende:

Det har vært hevdet at omstøtelse heller ikke kan skje hvis tingsinnbegrepet totalt sett øker i omfang mens omstøtelsesfristen løper. Dette kan neppe være holdbart. Hvis det

---

⁸⁵ Brækhus (2005) s. 213. Se også RG 1990 299 Voldgiftsdom (Sjur Brækhus) på s. 304.

⁸⁶ Brækhus (2005) s. 213, Brækhus (1970) s. 120 og Brækhus (1969) på s. 354-355.

⁸⁷ Andreassen (1990) s. 425.

⁸⁸ Andenæs (2009) s. 341.

⁸⁹ Huser (1992) s. 402.

er på det rene at tingsinnbegrepet totalt sett er økt, må økningen etter omstendighetene kunne omstøtes med et skjønnsmessig fastsatt beløp.⁹⁰

I bokens neste utgave, ga han derimot uttrykk for følgende:

I bokens forrige utgave ble det argumentert for at omstøtelse kunne finne sted hvis tingsinnbegrepet totalt sett øker i omfang mens omstøtelsesfristen løper. En tilsvarende regel ble foreslått i NOU 1993:16. I Ot prp nr 26 1998-99 s 155-157 ble forslaget forkastet. Departementet viser til at en planmessig oppbygning av pantet for å sikre panthaveren bedre dekning ved konkursen, vil kunne rammes av dekl. § 5-9. En objektiv omstøtelsesregel vil derimot etter departementets oppfatning kunne slå uheldig ut. Standpunktet i forrige utgave kan etter dette ikke fastholdes.⁹¹

Andenæs endret følgelig standpunkt på bakgrunn av at departementet forkastet falkangerutvalgets lovforslag. Departementet har særlig tingsinnbegrepene som fokus, og hevder at særlig for tingsinnbegrepspant vil omstøtelse av verdiøkning som skjer i løpet av omstøtelsesfristen være særlig problematisk. Departementet legger derfor til grunn at dekl. § 5-9 er tilstrekkelig i tilfeller hvor skyldneren og panthaveren planmessig bygger opp et pant for å sikre en bedre dekning ved den forestående konkursen.⁹² Det kan derfor hevdes at departementets uttalelser underbygger at omstøtelse for pantet som knytter seg til verditilførselen til et tingsinnbegrepspant ikke kan skje med hjemmel i dekl. § 5-7.

5.2.2 Den svenske rettstilstanden

Ordlyden i den svenske lovbestemmelsen gir ingen særskilt veiledning for spørsmålet. I lovkommentaren gis det imidlertid uttrykk for at det særlig må utvises forsiktighet med å anvende synspunktet om at panteretten først anses fullbyrdet ved inntjeningen⁹³ på tilfellene der panteretten gjelder tingsinnbegrep, og synes å forutsette at omstøtelse ikke er aktuelt i tilfellene der sikkerheten gjelder i «ett helt flytande kollektiv».⁹⁴

Spørsmålet er ikke inngående behandlet i teorien. Håstad gir, som redegjort for i punkt 4.2.4, uttrykk for at omstøtelse ikke kan skje i noe tilfelle, og behandler dermed ikke spørsmål om

---

⁹⁰ Andenæs (1993) s. 229.

⁹¹ Andenæs (1999) s. 270-271.

⁹² Ot.prp. nr. 26 (1998-1999) s. 157.

⁹³ Som redegjort for over under pkt. 5.2.4.

⁹⁴ Palmér mfl. (2022), kommentaren til 4 kap. 12 §.

noe unntak. Lennander synes å forutsette at det ikke kan skje omstøtelse ved verdiøkning i pant i tingsinnbegrep i løpet av omstøtelsesfristen.⁹⁵ Svensk rett er dermed relativt sparsommelig vedrørende spørsmålet, men synes å trekke i retning av at det ikke skal skje omstøtelse.

Det kan imidlertid bemerkes at den svenske bestemmelsen i konkurslagen § 4:12 inneholder en ordinærreservasjon. En ordinærreservasjon vil medføre at tilfeller der verditilførselen er begrunnet i hensynet til alminnelig og nødvendig forretningsdrift, vil omstøtelse etter omstendighetene ikke være aktuelt. Betydningen av dette utdypes nedenfor under punkt 5.3.2.

5.2.3 Den danske rettsstilstanden

I dansk rett er det valgt en annen løsning, ved at spørsmålet omstøtelse ved pant i tingsinnbegrep er regulert direkte i loven. Det følger av konkursloven § 70 stk. 3 at i utgangspunktet kan næringsdrivendes pantsettelse av næringsvirksomhetens verdier som tingsinnbegrep, ikke omstøtes dersom panteretten er tinglyst før omstøtelsesfristen begynner å løpe. Reguleringen så langt tilsvarer løsningen i dekl. § 5-7.

Av konkursloven § 70 a følger det så at en eventuell «forøgelse» «ved, at aktiver senere end 3 måneder før frisdagen bliver omfattet af pantet» kan omstøtes. Det oppstilles deretter ytterligere to vilkår for at en slik forøkelse kan omstøtes. For det første kan en forøkelse av panteretten som fremtrådte som «ordinær» ikke omstøtes. For det andre kan omstøtelse heller ikke skje «i det omfang den samlede forøgelse efter 1. og 2. pkt. modsvarer af en forringelse af virksomhedspantet eller nettoforøgelse af den sikrede fordring, der er indtrådt efter den i 1. pkt. nævnte forøgelse».

Dette innebærer at i dansk rett ved pant i tingsinnbegrep, kan omstøtelse kreves der det skjer en verditilførsel til pantet imens omstøtelsesfristen løper, men dette forutsetter at verditilførselen ikke fremtrådte som ordinær eller ble motsvart av en forringelse av en motsvarende panterett. Regelen ble begrunnet i at der panteretten gjelder et tingsinnbegrep, er panteretten karakterisert ved at sikkerhetens omfang kan variere uten at panthaver nødvendigvis vet om dette. I forarbeidene til bestemmelsen, fremholdes det da at derfor burde det ikke gjelde en skarp regel om at enhver sikkerhetsforstekning kan omstøtes, slik at det var

---

⁹⁵ Lennander (2004) s. 305

nødvendig å gi en egen omstøtelsesregel for disse tilfellene.⁹⁶ Jeg kommer nærmere tilbake til betydningen av denne måten å regulere spørsmålet på under punkt 5.3.2 og 5.3.3.

5.3 Særpreget ved pant i tingsinnbegrep

5.3.1 Generelt

Sett hen til de usikrede kreditorers stilling er det også i relasjon til et mulig unntak for tingsinnbegrep problematisk dersom pantsetter, potensielt etter press fra panthaver, iverksetter en planmessig oppbygning av pantet. Dette vil som nevnt i realiteten kunne medføre at panthaveren får redusert sin kredittrisiko i tiden mens omstøtelsesfristen løper. Det typiske eksempelet på dette er at i tiden før konkursåpningen, kan skyldner kjøpe inn eller selv produsere store mengder varer eller verdifullt driftstilbehør, og dermed vesentlig øke panterettens verdi. Dette vil kunne innebære at kreditoren får en bedre sikkerhet etter at gjelden er pådratt og i løpet av omstøtelsesfristen enn hva han hadde på pantsettelsestidspunktet, som medfører en forfordeling av kreditoren, som er nettopp det dekl. § 5-7 er ment å hindre. Ved pant i tingsinnbegrep er det imidlertid visse særpreget som gjør at pantsettelsen skiller seg noe fra øvrige tilfeller av verditilførsel i panteretter.

5.3.2 Panteretten forutsettes å være i løpende endring

For det første ligger det i denne panterettsformens natur at pantet vil svinge i verdi som følge av skyldners disposisjoner og i tråd med at næringsvirksomheten drives. Dette er forutsetningen ved panteretten, i større grad enn hva som er tilfellet ved pant i for eksempel fast eiendom og i skip. En regel om omstøtelse dersom skyldner tilfører tingsinnbegrepet verdi imens omstøtelsesfristen løper vil kunne komme i veien for både normal drift og for drift som igangsettes for å forsøke å komme ut av en vanskelig økonomisk periode. Det er nødvendig at panthaver kan selge varer, gjøre innkjøp eller selv produsere varer og driftstilbehør etc., selv om økonomien er svak. Ved for eksempel pant i fast eiendom, gjør ikke dette hensynet seg gjeldende i samme grad.

I både svensk og dansk rett, vil slike tilfeller typisk uansett ikke kunne kreves omstøtt, da disposisjoner som dette gjerne vil være å regne som en følge av alminnelig drift, slik at de

---

⁹⁶ jf. bet. 1459 s. 198f.

fanges opp av ordinærreservasjonen. Det samme kan anføres ved bruk av dekl. § 5-9, som krever at disposisjonen må være «utilbørlig» for å kunne omstøtes. Ettersom dekl. § 5-7 ikke inneholder en tilsvarende ordinærreservasjon, vil omstøtelse ved verditilførsel i pant i tingsinnbegrep i særlig stor grad kunne omfatte disposisjoner som er nødvendige for næringsdrift. Dette er ikke en heldig rettstilstand og taler for at dekl. § 5-7, slik den nå er utformet, ikke skal anvendes ved verditilførsel til et tingsinnbegrepspant.

5.3.3 Pant i tingsinnbegrep som en sikkerhetskrets

Ved pant i tingsinnbegrep inngås det i praksis ofte avtale om at for eksempel både varelageret og fordringsmassen⁹⁷ inngår i samme panthavers sikkerhetsrett, slik at pant i tingsinnbegrepene fungerer som en sikkerhetskrets. Panthaver har for eksempel sikkerhet i en møbelselgers varelager og samtidig i selgerens utestående fordringer. Det tenkes så at pantsetter fyller varelageret med møbler for sommersesongen, slik at varelagerpantet øker i verdi. Factoringpantet vil da, før møblene selges, presumptivt være mindre verdt. Dersom en verditilførsel til varelageret skal kunne omstøtes etter dekl. § 5-7, vil det kunne innebære at kreditor med pant i tingsinnbegrep som sikkerhetskrets sitter igjen med en panterett som uansett er verdiløs ved realisasjonstidspunktet og ikke vil kunne gi noen særrett til dekning slik som pantel. § 1-1 (1) forutsetter.

En regel om omstøtelse av verditilførsel i tiden før konkurs, vil dermed kunne innebære en betydelig svekkelse av denne formen for pantsettelse. Dette igjen vil kunne ha negativ innvirkning på omsetningslivet ved at tingsinnbegrep som panteobjekt blir mindre verdt og dermed mindre attraktivt for kredittyttere. Dekl. § 5-7 sitt formål om å motvirke pantsettelser som ikke er kredittskapende, gjør seg derfor ikke gjeldende i samme grad ved omstøtelse når panteretten gjelder et tingsinnbegrep. Situasjonen der panteretten fungerer som en sikkerhetskrets, gjelder særskilt ved verditilførsel av pant i tingsinnbegrep, og er ikke praktisk ved for eksempel verditilførsel i fast eiendom eller realregistrerbart løsøre, hvilket også tilsier at pant i tingsinnbegrep bør behandles annerledes. Uten en særbestemmelse om at en økning ikke må motsvares i reduksjon som den man har i dansk rett, kan omstøtelse ved verditilførsel slå særlig uheldig ut ved tingsinnbegrepspant. Også dette taler mot å benytte dekl. § 5-7 ved verditilførsel til et tingsinnbegrepspant.

---

⁹⁷ jf. pantel. § 4-10.

5.3.4 Deknl. 5-5 fjerde ledd

Av dekl. § 5-5 fjerde ledd følger at «pantsettelse og overdragelse i sikringsøyemed» regnes som betaling, med den virkning at omstøtelsesspørsmålet avgjøres etter dekl. § 5-5. Uten denne bestemmelsen ville omstøtelse av «pantsettelse og overdragelse i sikringsøyemed» blitt regulert av dekl. § 5-7 om omstøtelse av sikkerhetsstillelser generelt. Begrunnelsen for unntaksbestemmelsen i dekl. § 5-5 fjerde ledd, var særlig at man ønsket å innskrenke omstøtelsesadgangen ved tradisjonell factoring, idet en bedømmelse etter dekl. § 5-7 ville kunne føre til en mer omfattende adgang til omstøtelse enn dekl. § 5-5,⁹⁸ særlig siden dekl. § 5-5 inneholder en ordinærreservasjon.⁹⁹

Falkangerutvalget foreslo at regelen skulle oppheves.¹⁰⁰ Dette ble likevel ikke vedtatt, og begrunnelsen var som følger:

Når særregelen i § 5-5 fjerde ledd likevel foreslås opprettholdt, skyldes dette i første rekke hensynet til den tradisjonelle factoringvirksomheten. Etter departementets oppfatning synes omstøtelsesadgangen å bli meget vid hvis § 5-7 skal anvendes på sikringsoverdragelser og pantsettelser som skjer som ledd i slike factoringforhold. Enhver overdragelse de siste tre månedene før frisdagen skulle i så fall kunne omstøtes i den utstrekning overdragelsen tjener som sikkerhet for tidligere uinnfridde fordringer (sml NOU 1972:20 s 295). Etter departementets syn er det uklart hvordan den enkelte omstøtelige disposisjon skal avgrenses nærmere så lenge det i factoringtilfellene dreier seg om en sikkerhet i en fluktuerende fordringsmasse.¹⁰¹ (min understrekning)

Begrunnelsen gjelder hensynet til tradisjonell factoring, og må leses i relasjon til det. Samtidig er det flere sider ved begrunnelsen som ligner på spørsmålet om omstøtelse ved verditilførsel til en panterett. Også pant i tingsinnbegrep som reguleres etter dekl. § 5-7, det vil si driftstilbehørspant og varelagerpant, kan ses på som en «fluktuerende (...)masse». Det vil også her være uklart hvordan den enkelte omstøtelige disposisjon da skal avgrenses. Pant i tingsinnbegrep og panterett i fordringsmassen inngår typisk også i samme panthavers panterett, som redegjort for over i punkt 5.3.3. Regelen i dekl. § 5-5 fjerde ledd bygde på et ønske om at ikke hele diskonteringsordningen skulle komme i fare. Ordningen med pant i

---

⁹⁸ Wiker (2017), note 174 (lest 8. mai 2022).

⁹⁹ Huser (1992) s. 252.

¹⁰⁰ NOU 1993: 16 s. 123.

¹⁰¹ Ot.prp. nr. 26 (1998-99) s. 155.

varelager eller driftstilbehør som tingsinnbegrep, vil også svekkes betraktelig dersom en panteretten for så vidt gjelder verditilførselen til pantet skal kunne omstøtes etter deknl. § 5-7, som vist over i punkt 5.3.2 og 5.3.3.

I forarbeidene vises særlig til hvordan deknl. § 5-7 ville virke ved pantsettelse som nevnt i pantel. § 4-10, det vil si factoringpant, og det forutsettes at deknl. § 5-7 her ville medføre omstøtelse av sikkerhet i pantsetterens kundefordringer som oppstår i løpet av omstøtelsesfristen. Formålet med å anvende deknl. § 5-5 på tilfellene med tradisjonell factoring, synes nettopp å være et ønske om at dette skulle behandles som et tingsinnbegrep.¹⁰² Hensynet til sammenheng og system i regelverket, tilsier at tilfellene bør behandles likt slik at også verditilførsel i et tingsinnbegrep imens omstøtelsesfristen bør unntas fra omstøtelse etter deknl. § 5-7.

5.4 Oppsummering og konklusjon

Sammenfatningsvis kan forarbeidene synes å forutsette at panteretten vedrørende en verditilførsel til et tingsinnbegreppant ikke bør kunne omstøtes dersom det skjer en verditilførsel, det er gjennomgående lagt til grunn i norsk juridisk teori, det har blitt lagt til grunn i underrettspraksis og det samsvarer med rettstilstanden i svensk rett. I tillegg kan drøftelsene i forbindelse med Falkangerutvalgets lovforslag samt begrunnelsen bak unntaksregelen i deknl. § 5-5 fjerde ledd tas til inntekt for at deknl. § 5-7 ikke bør omfatte panteretten knyttet til en verditilførsel til pant i tingsinnbegrep.

Omstøtelse ved verditilførsel til pant i tingsinnbegrep etter deknl. § 5-7 vil videre kunne virke negativt inn på kredittskapningen i omsetningslivet, hvilket strider mot omstøtelsesregelens bakenforliggende formål. At det ikke kan skje omstøtelse etter deknl. § 5-7 står derfor også best i sammenheng med regelverket for øvrig.

I dansk rett tar loven i betraktning de særpregene som skiller pant i tingsinnbegrep fra pantsettelser generelt sett. Sett i lys av at den norske deknl. § 5-7 ikke inneholder samme reserverasjoner som den danske, tilsier dette det ikke er heldig å benytte deknl. § 5-7 på tilfellene der det skjer en verditilførsel imens omstøtelsesfristen løper til et tingsinnbegreppant.

---

¹⁰² Ot.prp. nr. 50 (1980-1981) s. 167-168, jf. Andenæs (2009) s. 314-315 og Andreassen (1990) s. 427.

Rettskildene trekker derfor samlet sett tyngst i retning av at det må gjøres et unntak for pant i tingsinnbegrep, slik at dersom det skjer en verditilførsel til et tingsinnbegrep i løpet av omstøtelsesperioden, kan panteretten for så vidt gjelder verditilførselen ikke omstøtes etter dekl. § 5-7.

Konklusjonen er derfor at det ikke skal skje omstøtelse etter dekl. § 5-7 for den del av panteretten som knytter seg til en verditilførsel imens omstøtelsesfristen løper, når det er tale om en panterett i tingsinnbegrep.¹⁰³

---

¹⁰³ Det minnes også her om at en slik verditilførsel etter omstendighetene likevel vil kunne angripes ved dekl. § 5-9.

Litteraturliste

Lover

Lov 6. juni 1863 om Concurs og Concursboers Behandling (Opphevd) (konkursloven - kkl.)

Lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant (panteloven – pantel.)

Lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett (dekningsloven – deknl.)

Lov 19. juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven – fal.)

Lov 4. juli 1991 nr. 57 om ekteskap (ekteskapsloven – el.)

Lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven – sjøl.)

Lov 15. mars 2019 nr. 6 om verdipapirsentraler og verdipapiroppgjør mv. (verdipapirsentralloven)

Utenlandske lover

Konkurslagen 1987:672

Lovbekendtgørelse 3. mai 2021 nr. 775 Konkursloven

Lovforarbeider

NOU 1972: 20

Gjeldsforhandling og konkurs

NOU 1993: 16

Etterkontroll av konkurslovgivningen m.v

Ot.prp. nr. 50 (1980-1981)

Om A) Om lov om gjeldsforhandlinger og konkurs B) lov om fordringshavernes dekningsrett C) lov om ikrafttredelse av ny

gjeldsforhandlings- og konkurslovgivning m
m

Ot.prp. nr. 26 (1998-1999)

Om lov om endringer i konkurs- og
pantelovgivningen m.v

Innst. O. nr. 77 (1998-1999)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om
endringer i konkurs- og pantelovgivningen
m.v.

Utenlandske forarbeider

Bet. 1459 s. 198f

Betækning; 2005 nr. 1459 om
virksomhedspant, Betækning om
virksomhedspant afgivet af et udvalg under
Justitsministeriet den 23. februar 2005

Rettspraksis

Høyesterettspraksis

Rt. 2012 s. 468 A

HR-2014-379-U

Underrettspraksis

LE-1987-79

RG 1990 299 Voldgiftsdom (Sjur Brækhus)

Utenlandsk rettspraksis

Svensk rettspraksis:

NJA 1973 s. 635 HD

Dansk rettspraksis:

UfR 2003.717 V

Litteratur

Aasebø mfl. (2015)

Aasebø, Kristoffer, Leif Petter Madsen, Siv Sandvik, *Dekningsloven med kommentarer*, Gyldendal Norsk Forlag 2015

Andenæs (1993)

Andenæs, Mads Henry, *Konkurs*, Oslo 1993

Andenæs (1999)

Andenæs, Mads Henry, *Konkurs*, 2. utgave, Oslo 1999

Andenæs (2009)

Andenæs, Mads Henry, *Konkurs*, Oslo 2009

Andreassen (1990)

Andreassen, Jens Edvin, *Factoringpant: om samlet pantsettelse av enkle pengekrav som næringsdrivende har og/eller får i sin næringsvirksomhet*, Universitetsforlaget 1990

Arnholtm (1962)

Arnholtm, Carl Jacob, *Panteretten*, tredje utgave, Oslo 1962

Brækhus (1969)

Brækhus, Sjur, «Factoring: sikringscessionen i nytt perspektiv», *Nordisk gjenklang: festskrift til Carl Jacob Arnholtm*, 18. desember 1969, s. 331-357

- Brækhus (1970) Brækhus, Sjur, *Konkursrett: utvalgte emner*, Universitetsforlaget 1970
- Brækhus (2005) Brækhus, Sjur, *Omsetning og kreditt 2: pant og annen realsikkerhet*, 3. utgave ved Borgar Høgetveit Berg, Universitetsforlaget 2005
- Carstensen & Rørdam (2002) Carstensen, Vagn, Thomas Rørdam, *Pant*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2002
- Huser (1992) Huser, Kristian, *Gjeldsforhandling & konkurs. Bind 3. Omstøtelse*, Bergen 1992
- Håstad (1980) Håstad, Torgny, *Studier i sakrätt*, P.A. Norstedt & Söners Förlag 1980
- Lennander (2004) Lennander, Gertrud, *Återvinning i konkurs*, 3. oppl, Norstedts Juridik AB 2004
- Palmér mfl. (2022) Palmér, Eugène, Peter Savin, *Konkurslagen*, Versjon 48, JUNO 2022
- Perland (1993) Perland, Olav Fr., «Andenæs` «Konkurs» – en studentveiledning», *Jussens Venner* 1993/5-6, Årgang 63, s. 358-378
- Skoghøy (2016) Skoghøy, Jens Edvin A., *Panteloven med kommentarer*, 3. utgave, Gyldendal Norsk Forlag AS 2016
- Skoghøy (2018) Skoghøy, Jens Edvin A., *Panterett*, 4. utgave, Universitetsforlaget 2018
- Skoghøy (2019) Skoghøy, Jens Edvin A., *Norsk lovkommentar: Panteloven*, Rettsdata.no 2019

- von Eyben mfl. (2010) von Eyben, Bo, Peter Møgelvang-Hansen, *Kreditorforfølgning : materiel foged- og konkursret*, 6. udg., Thomson Reuters 2010
- Walin (1987) Walin, Gösta, *Materiell konkursrätt: konkursfordringarna, solidariskt ansvar, kvittning, konkursegendomen, återvinning m m*, 2. uppl., Norstedts 1987
- Walin mfl. (2012) Walin, Gösta, Göran Millqvist, Annina H. Persson, *Panträtt*, 3. uppl., Norstedts Juridik 2012
- Wiker (2017) Wiker, Håvard, *Norsk Lovkommentar: Dekningsloven*, Rettsdata.no 2017
- Ørgaard (2018) Ørgaard, Anders, *Konkursret*, 12. udg., Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2018

